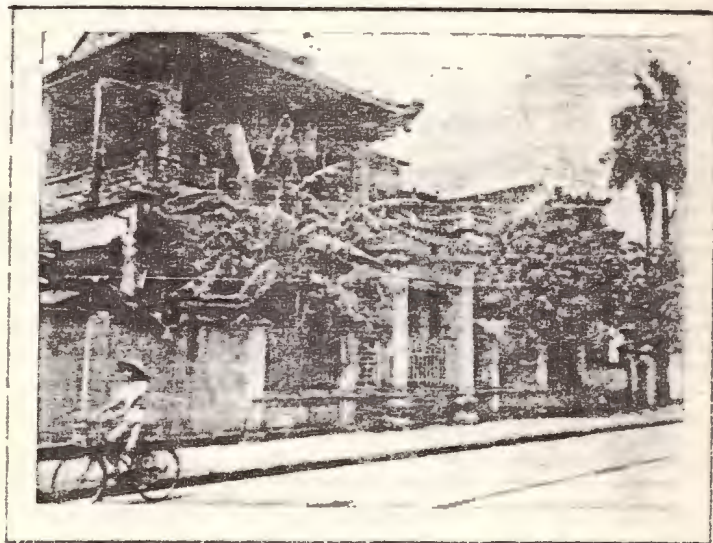

TOÀ SOẠN BÁO L'ANNAM NOUVEAU
BỜ HỒ HOÀN KIẾM HÀ NỘI

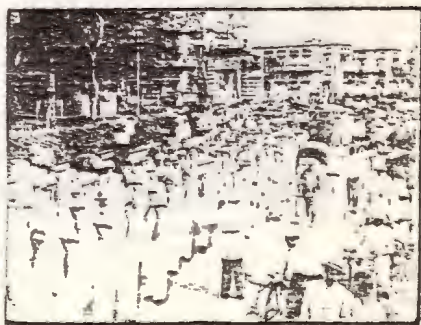
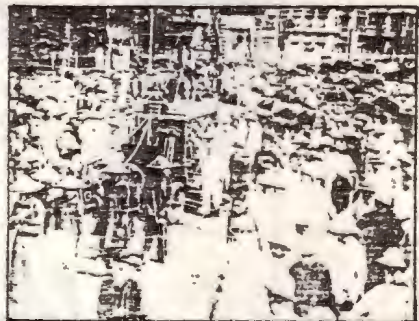
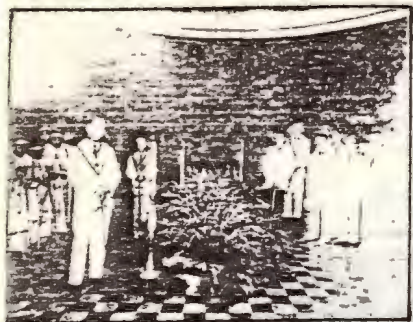
NHÀ Ở CỦA GIA ĐÌNH ÔNG NGUYỄN VĂN VINH
TỪ 1922 ĐẾN 1942 TRƯỚC CỬA TRƯỜNG BƯỞI
(CHU VĂN AN)

KỶ NIỆM
60 NĂM NGÀY GIỎ
ÔNG NGUYỄN VĂN VINH
1-5-1936 - 1-5-1996

1882-1936

L'ANNAM NOUVEAU
TỪ TRIỀU ĐÌNH HUẾ TRỞ VỀ

ĐÁM TANG ÔNG NGUYỄN VĂN VINH
NGÀY 8-5-1936

30 NĂM VIẾT BÁO 1907-1936
TỪ "TÂN NAM TỬ" ĐẾN "L'ANANM NOUVEAU"
 (Từ Người Nam mới đến Nước Nam mới)

1906. Ông Nguyễn Văn Vinh làm thông phán toà Đốc lý Hà nội, được cử sang Pháp 6 tháng để làm gian hàng Bắc kỳ ở Đấu xảo thuộc địa Mác xây. Ông đã tận dụng thời gian ở bên Pháp để học hỏi nghề làm nhà in, làm báo và xuất bản sách ở Mác xây và Paris, ông đã tham quan và tìm hiểu kỹ càng về cuộc cách mạng văn hoá của Pháp.

1907. Trở về nước ông xin từ chức không làm nhân viên nhà nước nữa và bắt đầu làm nghề tự do. Ông hợp tác với một người Pháp là F.H. Schneider làm nhà in Dufour - Nguyễn Văn Vinh ở phố Tràng tiền Hà nội và làm chủ bút phần chữ Quốc ngữ của tờ báo "Đảng cổ tùng báo" tức là tờ "Đại Nam đồng văn nhật báo" đổi mới in một nửa bằng chữ nôm và một nửa bằng chữ Quốc ngữ. Một mình ông viết gần hết các bài trong tờ báo, lấy bút danh là Tân Nam tử, Đào Thị Loan, Mũi tẹt tử và v.v...

1908. Thực dân Pháp dần áp phong trào Đông kinh nghĩa thực, giải tán trường Đông kinh nghĩa thực và đình bản tờ Đảng cổ tùng báo.

1908-1909. Để giữ được nhà in, ông Nguyễn Văn Vinh xuất bản tờ báo bằng tiếng Pháp "Notre journal" (Báo của ta) vì theo luật lệ lúc bấy giờ báo bằng tiếng Pháp được tự do không phải xin phép, không bị kiểm duyệt.

1910. "Notre journal" được đổi thành "Notre revue" (Tập chí của ta) ra hàng tuần, vì ông Vinh không còn đủ lực để ra báo hàng ngày.

1911-1912. Ông F.H. Schneider được phép xuất bản tờ báo "Lục tinh tân văn" ở Sài gòn, lại mời ông Nguyễn Văn Vinh làm chủ bút.

1913-1917. Ông F.H. Schneider được xuất bản tờ Đông dương tạp chí ở Hà nội, ông Nguyễn Văn Vinh lại được mời trở ra Hà nội làm chủ bút báo Đông dương tạp chí.

1915-1917. Đông dương tạp chí được đổi thành báo Trung bắc tân văn, cơ quan ngôn luận mỗi tuần ra ba số và Đông dương tạp chí chuyển từ từ thành tạp chí văn học và phổ biến kiến thức.

1917. Báo Trung bắc tân văn trở thành tờ báo ngôn luận ra hàng ngày đầu tiên ở nước ta, và Đông dương tạp chí đổi thành "Học báo".

1918. Ông F.H. Schneider 61 tuổi trở về Pháp nghỉ, để đến bù lại công ơn của ông Nguyễn Văn Vinh đã giúp đỡ mình hoàn thành về vang nhiệm vụ ở Đông dương, ông đã bàn giao lại cho ông Nguyễn Văn Vinh toàn bộ tài sản của

minh ở Bắc kỳ để ông Vinh kế tục sự nghiệp làm nhà in và làm báo chữ Quốc ngữ.

1918-1930. Ông Nguyễn Văn Vinh bắt đầu từ 1907, từ hai bàn tay trắng, với một bộ óc thông minh, một ngòi bút sắc bén và một sức lao động dững cảm trong mười một năm, 1918 ông đã trở thành: giám đốc nhà in Trung bắc tân văn, chủ nhiệm tờ báo hàng ngày Trung bắc tân văn và tạp chí Học báo, chủ nhiệm nhà xuất bản Trung bắc tân văn và Âu tây tư tưởng.

Ông thành lập công ty nhà in Trung bắc tân văn mở đầu lấy tên là Công ty Vinh - Phúc - Thành (Nguyễn Văn Vinh - Lê Văn Phúc - Bùi Xuân Thành). Vài năm sau ông Phúc tách ra làm nhà in Tonkinois in tạp chí Nam Phong của ông Phạm Quỳnh. Rồi đến ông Bùi Xuân Thành tách ra lập nhà in Ngọ Báo; ông Nguyễn Văn Vinh còn lại một mình làm nhà in Trung Bắc tân văn. Ông là cây bút chính vừa viết báo, vừa dịch sách, vừa soạn thảo để đảm bảo cho một nhà in trên một trăm công nhân có đủ công ăn việc làm trong suốt 12 năm từ 1918 đến 1930.

Ông đã để lại cho chúng tôi, là con cháu chắt của ông và cho tất cả chúng ta một gia tài vĩ đại nhất và vô giá không một kho báu nào sánh kịp là văn chương chữ Quốc ngữ đủ các thể loại, mở đầu cho nền văn chương Việt nam hiện đại.

1930. Đảng Cộng sản Đông dương ra đời, thực dân Pháp và bọn tài phiệt thuộc địa thắt chặt việc quản lý in ấn và báo chí viết bằng chữ Quốc ngữ, và buộc ông Vinh phải làm theo chúng, ông đã không chịu khuất phục và nhà in Trung bắc tân văn tan vỡ.

1931-1936

Ông Nguyễn Văn Vinh không chịu bó tay, sau 25 năm lao động dững cảm, bắt đầu từ hai bàn tay trắng ông đã làm nên tất cả, tới nay lại trở về với hai bàn tay trắng, ông quyết tâm làm lại tất cả bằng tờ báo "L'Ananm nouveau" (Nước Nam mới)

Cùng một nhóm trí thức mới chiếm đa số trong nghị viện dân biểu lúc bấy giờ, luật pháp thực dân không cho phép thành lập một Đảng chính trị, ông đã thành lập một hội buôn bán góp cổ phần để làm tờ báo "L'Ananm nouveau" viết bằng tiếng Pháp để được quyền tự do báo chí, không phải xin phép và không bị kiểm duyệt.

Báo "L'Ananm nouveau" là cơ quan ngôn luận dân chủ, tự do, độc lập của một Đảng chính trị có tôn chỉ mục đích dân chủ, công khai tranh đấu đòi

những quyền lợi chính đáng cho một nước Nam mới.

Ông Nguyễn Văn Vinh là người sáng lập ra tờ báo vừa là chủ nhiệm vừa là chủ bút từ đầu năm 1931 đến đầu năm 1936. Trong suốt 5 năm thực dân Pháp và bọn tài phiệt thuộc địa tìm mọi cách làm áp lực để buộc ông Vinh phải từ bỏ "Nước Nam mới" và vào làm thượng thư trong Triều đình Huế.

1931. Chúng tổ chức cho bọn quan lại chống phá báo "Nước Nam mới".

1932. Ông Nguyễn Văn Vinh được cử làm đại biểu báo chí Bắc kỳ đi dự đầu xảo thuộc địa Paris, chúng đã gây cản trở để ông không đi được. Chính trong đầu xảo này báo "Nước Nam mới" đã được nhận giải thưởng lớn.

1933. Vua Bảo Đại về nước, ông Phạm Quỳnh bỏ báo Nam Phong vào Huế làm thượng thư. Vua Bảo Đại đã cử ông Phạm Quỳnh ra Hà nội mời ông Vinh vào thăm Triều đình Huế. Đi thăm Huế trở về ông viết một loạt bài "Từ Triều đình Huế trở về" vạch trần những bất lực của Triều đình Huế.

1934-1936. Sau khi ông từ chối không vào Huế, chúng bắt đầu thẳng tay đàn áp, đầu tiên là bán đầu giá với một giá rẻ mạt tất cả tài sản của ông để buộc ông từ bỏ báo "Nước Nam mới" và buộc ông phải chọn một trong ba đường: 1) Vào Huế làm thượng thư thì lại có tất cả. 2) Vào tù ở Hoà lô Hà nội. 3) Biệt xứ sang Lào với danh nghĩa là đi tìm vàng trả nợ.

Bị dồn vào thế cùng, đầu năm 1936 ông phải từ bỏ báo "Nước Nam mới" và đi sang Lào tìm vàng trả nợ.

Chúng đã giao cho Clémenti tổ chức đưa ông Vinh sang Lào đi tìm vàng.

Tháng 1 năm 1936 ông Vinh từ bỏ tờ báo của mình, từ bỏ gia đình và từ bỏ Hà nội cùng với Clémenti đi Tchépone để rồi đi lên thượng lưu sông Nam-Kok đúng địa điểm chiến khu cũ của Vua Hàm Nghi và là đầu đường mòn Hồ Chí Minh ngày nay. Ở bên Lào một tháng ông bị sốt rét ngã nước và bị bệnh di lý, buộc phải trở về Hà nội vào dịp nghỉ tết để chữa bệnh.

Cuối tháng 3/1936 khỏi bệnh ông lại phải trở sang Lào, ông đã viết thiên phóng sự "Một tháng với những người đi tìm vàng" gửi về cho báo "Nước Nam mới". 26/4 đến 30/4 ông phải đi cùng Clémenti lên thượng lưu sông Nam kok, trở về lán ông bị ốm nặng. Sáng 1/5/1936 Clémenti đặt ông lên một chiếc thuyền độc mộc để trở về Tchépone chữa bệnh, đi đến giữa đường gặp cơn giông phải đổ lại ở Bản San Khúp, mọi người vào xóm để trú mưa, ông nằm một mình dưới thuyền và chết lúc nào không ai biết, người ta chử thi hài ông về Tchépone ngày 2/5/1936.

Mon voyage en Annam

Si je n'ai pas cru devoir annoncer ce voyage, c'est que je ne me crois pas un personnage dont les déplacements puissent intéresser le public. Et puis, ne suis-je pas maître de mes gestes et d'aller où j'ai à faire, sans avoir à me préoccuper de tous les projets qu'on m'attribue, ni des suppositions les plus fantaisistes sur cette visite que je compte faire à la capitale royale? Je ne dois compte à mes lecteurs que de ce que j'écris.

Mais la curiosité éveillée par les fables imaginées de toute pièce sur ma prétendue conversion, m'impose au moins la politesse de dire à mes lecteurs ce qui en est, pour leur épargner la peine de discuter le bien ou le mal fondé de certaines rumeurs qui s'accréditent d'autant plus facilement qu'elles viennent de personnes dignes de foi.

En bien, oui. Je vais, moi aussi, faire ma petite tournée en Annam, pour me rendre compte, par moi-même, de ce qui s'est

passé et de ce qui se passe, depuis le retour de S. M. Bao-Dai et notamment depuis ce qu'on appelle le coup d'Etat.

J'y ai été convié, par beaucoup de personnes et notamment par mon ancien confrère M. Pham-Quynh, lors de son dernier passage à Hanoi.

M. Quynh, à qui j'avais toujours reproché de ne pas voir avec les yeux, m'a très justement retourné le même reproche en

ce qui concerne les choses de la Cour, et, entre gens qui s'estiment assez tout en étant chacun d'un côté de la barricade pour s'échanger des gentilleses, il m'a dit à peu près:

— Venez voir ce qui a été fait, vous continuerez ensuite à apprécier les choses de votre point de vue. Mais au moins vous les aurez vues.

J'avoue que, sans cette invitation amicale et confraternelle, je ne me risquerais peut-être pas à aller regarder là où l'on me sait

LỜI NÓI ĐẦU CUỘC ĐI THĂM HUẾ CỦA TÔI

Nếu tôi không nghĩ đến phải có nhiệm vụ báo trước về cuộc đi thăm này, vì tôi không nghĩ rằng tôi là một người mà sự đi lại làm cho mọi người lưu ý đến. Và hơn nữa tôi có phải là chủ của những cử chỉ của tôi không, và tôi có thể đi bất cứ nơi nào mà ở đó tôi có việc phải làm, không cần phải để ý đến tất cả những chuyện bịa đặt mà người ta gán cho tôi, và đến những giả thuyết lộ bịch nhất về cuộc đi thăm Thủ đô của Triều đình Huế mà tôi định đi? Tôi chỉ có nhiệm vụ kể lại cho những đọc giả của tôi những điều mà tôi đã viết.

Nhưng một điều kỳ lạ được khơi lên từ những câu chuyện mà người ta bịa đặt ra hoàn toàn về sự chuyển hướng của tôi mà họ tưởng tượng ra, đặt ra cho tôi phải ít nhất tôn trọng những đọc giả của mình và nói lên điều này, là như thế nào, để tránh cho đọc giả đỡ mất thời giờ để tranh luận về cái đúng cái sai của một số tin đồn, nó làm cho nhiều người hiểu nhầm, vì nó được đồn ra từ những người đáng tin cậy.

Đúng như vậy, tôi cũng đi thăm Huế một vài ngày, để tự mình được mắt thấy những điều đã xảy ra và đang xảy ra ở đây, kể từ khi vua Bảo Đại trở về nước, và nhất là từ ngày có cuộc mà người ta gọi là cuộc đảo chính.

Tôi đã được nhiều người mời và nhất là được người bạn đồng nghiệp cũ là ông Phạm Quỳnh mời, trong dịp ông về qua Hà Nội lần vừa rồi.

Ông Quỳnh là người tôi bao giờ cũng trách là không thật sự cầu thị, cũng trách tôi trở lại đúng như hệt thế về những việc xảy ra ở trong Triều đình, và giữa những người biết tôn trọng lẫn nhau mặc dù mỗi người đứng ở một bên của hàng rào chiến lũy để trao đổi với nhau những điều thân thương, ông đã nói với tôi gần đúng như thế này:

— Hãy đến xem những việc đã làm được, sau đó hãy tiếp tục đánh giá mọi công việc theo quan điểm của mình. Nhưng ít nhất là đã được trông thấy.

Tôi xin thú thật, nếu không có lời mời thân ái và với tình anh em đồng nghiệp đó, có lẽ tôi sẽ không mạo hiểm để đi đến xem một nơi, mà ở đó người

irrévérencieusement spectateur, alors que tant d'autres s'honorent d'y jouer le rôle le plus effacé.

Et j'y vais, sûr d'avoir au moins une place debout pour voir, . . . voir en visiteur respectueux des usages et assez bien élevé pour ne se permettre que ce qui est permis.

La plus élémentaire décence m'interdit momentanément de dire autre chose. Quant aux fables qui circulent sur les magnifiques générosités qui me seront faites, je laisse les gens s'en amuser jusqu'à mon retour. Qu'ils donnent libre cours à leur imagination, nourrie d'ailleurs par des adversaires malveillants, ou simplement par des gens qui aiment à voir un peu partout de la corruption. Il sera toujours

temps de montrer le fond de sa conscience quand on en est sûr. Et il ne faut pas priver la curiosité publique d'une si riche occasion de se livrer au jeu passionnant des pronostics par ce temps de marasme général.

Mais ce petit voyage a un autre

but plus difficile à atteindre que celui de voir les belles choses de la capitale royale et l'œuvre accomplie par le ministère réformée.

Je me propose de me rendre aux régions où l'on produit le *nuoc-mam*, cette sauce nationale dont le Gouvernement veut réglementer le commerce, lequel a fait l'objet d'une longue controverse où il est difficile de voir la vérité.

Je sais qu'au cours d'un voyage d'une ou deux semaines, il me sera difficile de m'enquérir de tout ce qui se passe, mais au moins il me sera donné de voir quelques villages saumuriers, d'interroger les véritables intéressés sur l'opportunité ou l'inopportunité de cette réglementation projetée.

Cette petite mission que je me suis donnée, pour être bien accomplie dans un minimum de temps, doit être secondée par beaucoup de bonne volonté et par le concours des amis qui sont à même de me renseigner et de me guider dans mes enquêtes.

ta biết tôi là người quan sát không mấy lịch thiệp, trong lúc còn biết bao nhiêu người cầu mong được vinh dự có một chỗ đứng ở đó, dù là lu mờ nhất.

Và thế là tôi đi Huế, chắc chắn cũng ít nhất có một chỗ đứng để xem ... được xem như một khách thăm biết tôn trọng những thủ tục và có đủ lễ độ để tự cho phép mình chỉ làm những việc được phép làm.

Theo phép lịch thiệp sơ đẳng tôi bị cấm trong lúc này không được nói thêm một điều gì nữa. Còn những truyện đồn đại về những ưu đãi đặc biệt được dành cho tôi, tôi để lại cho mọi người được vui thú cho đến khi tôi trở về. Họ có thể tha hồ tưởng tượng ra, lại còn được những người kinh dịch không tốt bởi dưỡng thêm hoặc đơn giản do những người chỉ muốn trông thấy đổ vỡ hầu khắp mọi nơi bồi thêm. Bao giờ cũng sẽ là đúng lúc để rãi bày thâm tâm của mình khi ta chắc chắn tự tin ở mình. Và cũng không nên ngăn cản sự tò mò của quần chúng trong một dịp hiếm có để tham gia vào một cuộc chơi lý thú là chẩn đoán tương lai trong thời buổi đình đốn tổng thể này.

Nhưng cuộc đi thăm này còn có một mục đích khác nữa, để đạt được còn khó khăn hơn nhiều so sánh với việc đi xem những cái đẹp ở thủ đô của nhà vua và những công trình mà hội đồng bộ trưởng mới cải tổ lại đã thực hiện được.

Tôi dự định sẽ đi đến những vùng làm nước mắm, món nước chấm quốc gia này mà Chính phủ muốn xây dựng qui chế thương mại, một vấn đề đã trở thành một đề tài tranh luận kéo dài, trong đó rất khó thấy được sự thật.

Tôi biết rằng trong cuộc đi thăm một hay hai tuần, tôi rất khó mà tìm hiểu được tất cả những điều đã xảy ra, nhưng ít nhất tôi cũng có dịp để thăm được một vài làng làm nước mắm, hỏi được những người thật sự có liên quan về mặt tốt và mặt xấu của qui chế dự định ban hành này.

Trách nhiệm nhỏ nhoi mà tôi tự giao cho mình này, để có thể thực hiện được tốt nhất trong một thời gian ngắn nhất, đòi hỏi phải có nhiều người nhiệt tình giúp đỡ, và phải có sự đóng góp của những người bạn có thể cung cấp cho tôi những thông tin và hướng dẫn tôi trong những cuộc điều tra.

Tôi cũng sẽ được gặp, khi đi qua một số trung tâm, những người mua báo dài hạn "L'Annam nouveau" mà tôi đã ghi địa chỉ, và tôi sẽ rất sung sướng nếu bài báo này đến được kịp thời, sẽ báo trước được cho họ để có thể chuẩn bị trước và giúp đỡ tôi.

Tôi sẽ đến thăm các bạn tùy theo sự may mắn ở trên đường đi, và không hứa hẹn trước để tránh làm phiền những người bạn tốt có lòng sẵn sàng tiếp đón tôi.

Trong khi đi vắng một vài ngày tôi yêu cầu đồng đạo đọc giả và các bạn mua báo dài hạn thứ lỗi cho, nếu toà soạn của báo không bảo đảm làm được đúng theo như thường lệ.

Một vài bạn nhiệt tình góp ý kiến, để cho "L'Annam Nouveau" xuất bản được bình thường, để nghị tôi gửi cho toà soạn bản sao những tài liệu tôi viết trong khi đi đường.

Nguyễn Văn Vinh

BÁO "L'ANNAM NOUVEAU"

Số 282 - Ngày 19/10/1933

Je verrai donc, à mon passage, dans certains centres, les abonnés de l'Annam Nouveau dont j'ai noté les adresses et je serai heureux si, touchés à temps par cet article, ils se seront préparés à me faciliter mes investigations.

Je les visiterai au hasard des commodités de la route, sans fixer de rendez-vous, pour éviter des dérangements aux amis obligés qui seraient disposés à me réserver bon accueil.

Pendant ma courte absence, je demande à nos nombreux lecteurs et abonnés de m'excuser si la rédaction du journal ne sera pas assurée comme elle l'est habituellement.

Quelques amis se dévoueront pour faire paraître l'Annam Nouveau comme ils pourront, avec la copie que je leur enverrai en cours de route.

NGUYEN-VAN-VINH

TỪ TRIỀU ĐÌNH HUẾ TRỞ VỀ

	TRANG
LỜI NÓI ĐẦU Cuộc đi thăm Huế của tôi	7
I - Buổi tiếp của nhà vua	11
II - Triều đình mới	17
III - Văn phòng của nhà vua	23
IV - Dã luận ở Trung kỳ	27
V - Văn đề quân áo	33
VI - Quốc kỳ	39
VII - Vua lên đường về Huế	45

RETOUR D'ANNAM

I Audience royale

Je n'ai donc parcouru tout ce long trajet qui traversait par endroits de magnifiques plaines où récolte du riz s'annonçait extraordinairement belle, que pour comprendre dès mon retour qu'un violent typhon a semé désastres et ruines entre Quinhon et Tuy-hoa, aussitôt après mon passage.

J'y aurais été en plein si je n'étais retardé deux jours de plus dans le Sud.

Je suis donc rentré sain et sauf pour ce qui est des accidents de la route, mais si malade que l'envie ne m'est même pas venue d'écrire mes impressions de voyage. J'avoue qu'elle ne me vient pas encore, après une semaine de repos et de traitement énergique.

Il faut pourtant m'y décider, ne serait-ce que pour ne pas faire un mystère de ce voyage si banal en lui-même et accablant des sables que certains se plaisent à imaginer dans une

intention qui veut évidemment être malveillante.

Ma première pensée va donc au charmant souverain qui n'a pas refusé sa porte à celui qu'on avait dû lui représenter, comme le moins enconscient de ses sujets pour toutes les retentissantes réformes inaugurant son règne.

S. M. Bao Dai avait tenu à montrer que le moins qu'un monarque puisse tirer de l'éducation française est l'esprit libéral et la légitime curiosité des choses et des hommes de son pays, quels qu'ils soient.

S. M. m'a reçu au Palais A-dinh, érigé par le Roi son père à Phu-cam, lieu plein des souvenirs de son illustre enfance et si poétiquement baptisé « l'autel du Dragon caché » après l'avancement au trône de S. M. Khai-dinh. C'est là qu'en 1909 j'ai eu l'honneur de faire la connaissance de Celui qui savait attendre la juste reconnaissance de ses droits au

TỪ TRIỀU ĐÌNH HUẾ TRỞ VỀ

I BUỔI TIẾP CỦA NHÀ VUA

Như vậy là tôi đã đi qua cả một cuộc hành trình, được đi qua nhiều nơi có những cánh đồng tuyệt đẹp, vụ lúa này báo hiệu được mùa tốt đẹp đặc biệt, thế mà về đến nhà tôi đã nhận được ngay tin báo một cơn bão rất lớn, gây thiệt hại nặng nề cho vùng giữa Qui Nhơn và Tuy Hoà, ngay sau khi tôi vừa đi qua.

Tôi sẽ bị mắc giữa cơn bão nếu tôi đi chậm hai ngày ở trong miền Nam.

Như vậy là tôi đã trở về bình yên vô sự, không gặp một tai nạn nào ở trên đường. Nhưng rất ốm, không còn một hứng thú nào để viết những cảm tưởng của tôi trong cuộc đi du lịch này. Tôi xin thú thật là hứng thú chưa trở lại với tôi sau một tuần nghỉ ngơi và chữa bệnh nghiêm túc.

Mặc dù vậy tôi cũng phải quyết định, dù chỉ là để cho cuộc du lịch này không trở thành một truyện huyền bí, bản thân nó rất vô nghĩa lý và mang theo bao nhiêu truyện bịa đặt mà một số người muốn dựng lên và nhất định là với một ý định không tốt.

Ý nghĩ đầu tiên của tôi là dành cho Đức Vua tuyệt vời, Ngài đã không từ chối mở cửa đón tôi, một người mà người ta đã phải giới thiệu với ngài, là có ít cảm tình nhất trong số những bầy tôi của ngài về tất cả những cái cách nổi tiếng mở đầu cho thời đại trị vì của ngài.

Đức vua Bảo đại đã muốn tỏ ra là ít nhất một triều đại đã rút ra được những bài học của nền giáo dục Pháp là tinh thần tự do và là sự kỳ diệu thiết thân của mọi vật và mọi người, mặc dù họ là ai ở trên đất nước của ngài.

Đức vua đã tiếp tôi ở lâu đài An Định, do đức vua cha của ngài đã xây dựng lên ở Phú cam, nơi đây đầy những kỷ niệm về thời thơ ấu nổi danh của ngài và được mang một cái tên đầy thi vị là "Hang rồng ẩn". Sau sự kiện lên ngôi của đức vua Khải định. Chính ở đây vào năm 1909 tôi được vinh dự được gặp vua Khải định, ngài đã biết chờ đợi sự công nhận đúng đắn về những

quyền thừa kế ngôi vua của vua Đồng Khánh. Đứng ở chỗ ngôi nhà nhỏ mà tôi đã được biết trước đây, bây giờ đã mọc lên một lâu đài lớn, ở đây đức vua Khải định đã xây dựng lên theo năng khiếu về kiến trúc và trang trí nội thất đầy cá tính của ngài. Thay vì ngài ngày nay là một hoàng tử trẻ lộng lẫy trong bộ quần áo mặc trong nhà, và thể hiện ra trước mắt tôi như trong một vài câu truyện đẹp đẽ của nhà văn Pháp Perrault vĩ đại mà tôi đã dịch. Điều cần phải bổ sung vào chân dung này là Hoàng tử nói rất thạo theo cả hai ngôn ngữ quốc gia và ngôn ngữ đẹp đẽ của Pháp, ngôn ngữ Pháp đã gần như trở thành ngôn ngữ chính thức thứ hai của ta, kể từ ngày lên ngôi của ông Vua đã tiếp thu được giáo dục trung học và cao đẳng của Pháp.

Để được sung sướng nghe nhà vua nói bằng cả hai thứ tiếng, tôi đã đề trình mong muốn của tôi lên nhà vua, và được ngài chấp nhận ngay. Sau khi đã chào mừng ca tụng nhà vua theo đúng tục lệ bằng tiếng An Nam, tôi đã cầu xin nhà vua tha thứ cho một khuyết tật nhỏ mà tôi thường mắc phải, là nói theo giọng nói của người tôi tiếp truyện một cách hỗn nhiên, đối với nhà vua như vậy có thể là phạm một tội nặng. Do đó mà tôi cầu xin ngài cho được phép nói truyện với ngài bằng tiếng Pháp, chỉ có một bước tôi đã vượt qua được khó khăn. Đức vua đã đồng ý và ngài còn vui lòng chấp nhận, vì ngài biết rằng bằng tiếng Pháp ngài có thể nói và nghe được nhiều điều hơn.

Chúng tôi bắt đầu nói truyện về chuyến đi thăm, những người làm nước mắm của tôi mà nhà vua rất lưu ý đến số phận của họ, và là một vấn đề mà một vài ngày trước đây ngài đã được bàn đến ở Hội đồng cơ mật. Tôi rất vui sướng đã trình bày được một vài nhận xét của tôi, đã được nhà vua lưu ý và ngài rất am hiểu. Sau đó chúng tôi nói truyện về chuyến du lịch sắp tới của nhà vua ra thăm Bắc Kỳ, và những lễ hội lớn đang được chuẩn bị để đón tiếp ngài. Nhà vua đã nói với tôi những điều ngài đã biết về một số lớn các dân tộc khác nhau sống ở trên các miền núi của chúng ta, và về những loại người An Nam ở đồng bằng Bắc Bộ về mặt tinh thần và những khả năng của họ.

Đồng hồ trong phòng tiếp khách lớn đánh chuông 5 giờ, nhắc tôi là chúng tôi đã nói truyện được hơn một giờ, và tôi sợ đã lạm dụng quá mức thời giờ vàng ngọc của đức vua để nói nhiều quá về những điều mà ngài đã biết rất rõ. Tôi chỉ đến để trình lên nhà vua lời chào mừng kính cẩn của một thần dân mà ngài đã muốn dành cho vinh dự được ngài cho tiếp kiến, nhất định là tôi cố

franchis et S. M. d'y acquiescer d'autant plus volontiers qu'Elle savait pouvoir dire et entendre beaucoup plus de choses dans cette langue.

Nous parlâmes d'abord de ma tournée chez les saumonniers dont le sort préoccupait S. M. et dont les audiences avaient été examinées quelques jours auparavant en Conseil du Commandant. Je fus assez honteux pour avoir fait quelques remarques qui n'avaient pas échappé à la perspicacité du Roi. Nous parlâmes ensuite du prochain voyage de S. M. au Tonkin et des grandes fêtes qui se préparent pour sa réception. Elle a daigné me dire ce qu'Elle sait déjà sur la grande variété des races qui peuplent nos régions montagneuses et sur celle des types d'Annamites du delta tonkinois, au point de vue des caractères et des aptitudes.

Les cinq coups de l'horloge du grand salon, me rappelèrent que nous avions causé depuis une heure et je craignais d'abuser du temps précieux de S. M. en l'entretenant davantage de choses qu'Elle connaissait déjà, si bien. Veuu uniquement pour apporter au souverain les hommages respectueux d'un sujet qu'Elle avait voulu honorer de son audience, je me suis naturellement gardé de toute allu-

trône du Roi Dong-Khanh. A la place du modeste pavillon que j'avais connu, s'est élevé depuis un grand palais, où S.M. Khai-dinh a réalisé ses goûts si personnels d'architecte et de décorateur. A sa place, c'est aujourd'hui un beau jeune prince, magnifique dans son costume d'intérieur et qui m'apparait comme un « bel au bois dormant » de quelque joli conte imité du grand Perrault que j'ai traduit. Ce qu'il faut ajouter à ce portrait, c'est que le prince parle à la perfection et notre langue nationale et la belle langue française devenue un peu plus officiellement notre deuxième langue depuis l'avènement d'un roi ayant acquis la culture secondaire et supérieure française.

Pour avoir le plaisir d'entendre le Roi dans les deux langues, j'ai eu recours à un argument que S. M. a pris en considération de très bonne grâce. Après lui avoir fait mes compliments protocolaires en annamite, j'ai supplié le Roi de ne pas me tenir rigueur d'un petit travers dont je suis affecté, celui de prendre instinctivement l'accent des personnes auxquelles je parle, ce qui, à l'égard du Roi, pouvait être un grave manquement. De là à solliciter la permission de lui parler en français, il n'y avait qu'un pas. Je le

sion à la politique et S.M. m'a donné congé en me laissant espérer d'autres occasions de la revoir.

Contrairement à ce qui m'avait été annoncé, le Roi m'a reçu en tête à tête.

Ce que j'ai pu admirer en lui, c'est qu'au cours de cette longue conversation, l'entrevue n'a perdu à aucune minute son caractère tout protocolaire en ne cessant jamais d'être animée. Il y a là la marque d'aptitudes diplomatiques certaines, car à l'âge de S.M. nous nous laisserions aller volontiers aux épanchements et, au bout de vingt minutes, très-peu de personnes resteraient maître de leurs sujets. Il y a souvent plus de mérite à ne rien dire qu'à dire beaucoup.

J'aurais peut-être entretenu le Roi de son Cabinet, de ses nouveaux ministres dont j'avais pu admirer l'esprit d'organisation et la grande activité, mais je me suis rappelé à temps que le Roi était seul maître de questionner

et d'amener les entretiens qu'il accorde sur les sujets qu'il lui convient de traiter et d'entendre traiter. Je me suis donc retiré, très heureux de m'être acquitté sans plus de difficulté d'un devoir de déférence dont l'accomplissement m'avait beaucoup préoccupé.

Au Cabinet, j'ai retrouvé S. E. Phạm-Quỳnh qui m'avait introduit auprès de S.M. après m'avoir fait les honneurs de son logement particulier, ancien palais de S. E. le Régent Hoàng-Cao-Khai, sur la rivière des Parfums, de son Ministère de l'Éducation Nationale et du Cabinet du Roi dont il est Directeur.

Je parlerai dans un prochain numéro de la nouvelle organisation des Ministères et de l'aspect nouveau des rapports de la Cour, notamment de ce département de l'Éducation Nationale, avec les services publics de l'Administration française.

VIETNAM A ÉTÉ PERDU PAR
LES LETTRÉS QUI N'AVAIENT
FAIT QUE DE LA LITTÉRA-
TURE CHINOISE. TACHONS DE
NE PAS DEVENIR DES LET-
TRÉS QUI NE FONT QUE DE
LA LITTÉRAURE FRANÇAISE.

NƯỚC NAM TA ĐÃ BỊ MẤT VÌ NHỮNG TRÍ THỨC NHO HỌC CHỈ LÀM VĂN CHƯƠNG TẤU. CHÚNG TA HÃY CỐ GẮNG ĐỪNG ĐỂ TRỞ THÀNH NHỮNG TRÍ THỨC CHỈ LÀM VĂN CHƯƠNG TÂY.

gửi không nói gì về chính trị và đức vua đã về nghỉ, để lại cho tôi hy vọng còn có dịp được gặp lại ngài.

Trái lại với điều tôi đã được báo trước, đức vua đã tiếp tôi một mình mặt đối mặt.

Điều mà tôi có thể ca ngợi đức vua, là trong suốt buổi nói chuyện kéo dài, cuộc gặp gỡ không để mất đi một phút nào là không theo đúng tính chất lễ nghi của nó, và không lúc nào là không sôi động. Ở đây cho ta thấy rõ một khả năng ngoại giao nhất định, vì ở tuổi như tuổi của đức vua chúng ta rất dễ bị buông chời theo dòng của câu chuyện, và sau hai mươi phút rất ít người còn giữ được chủ động về những đề tài mình định nói. Nhiều khi gítt yên lặng không nói gì, hơn hẳn là nói nhiều quá.

Đáng lẽ tôi đã phải trình bày với nhà vua về văn phòng và những Bộ trưởng mới của ngài, mà tôi đã được thấy rõ đầu óc tổ chức và những hoạt động lớn lao của họ, nhưng tôi đã nhớ ngay kịp thời là nhà vua là người chủ duy nhất để đặt các câu hỏi và dẫn chuyện, chỉ có người được đặt ra những vấn đề mà ngài muốn biết và muốn được nghe. Vì vậy tôi đã tự rút lui và rất sung sướng đã hoàn thành một nhiệm vụ phải làm rất kính cẩn, mà việc thực hiện tôi đã phải lo lắng rất nhiều ngày.

Trở lại Văn phòng, tôi đã gặp lại quan lớn Phạm Quỳnh, ngài đã đưa tôi vào gặp đức vua, sau khi đã tiếp đón tôi ở nhà riêng của ngài, là lâu đài của quan lớn Phó vương Hoàng Cao Khải, ở trên bờ sông Hương, bây giờ là Bộ Giáo dục quốc gia và là văn phòng của nhà vua mà ngài là chủ nhiệm.

Tôi sẽ nói trong số báo sau về tổ chức mới của các Bộ và về bộ mặt mới của những quan hệ giữa Triều đình, chủ yếu là giữa Bộ Giáo dục quốc gia với những công sở của chính quyền Pháp.

Nguyễn Văn Vĩnh

BÁO "L'ANNAM NOUVEAU"
Số 289 - Ngày 12/11/1933

II

La Nouvelle Cour

Je savais ce que j'allais voir à Hué quand j'ai pris le parti d'y aller. Aussi ai-je dissipé en deux mots les craintes des amis de ce journal qui y voyaient un revirement éventuel de mes opinions relativement au principe du vrai progrès politique, lequel pour nous serait dans l'acheminement

franc, non pas vers une administration directe, formule que je n'ai jamais employée expressément, mais bien vers un gouvernement franco-annamite, selon une formule constitutionnelle à trouver et en partant des libertés et des garanties acquises.

Je suis allé présenter mes hommages respectueux au Roi, parce que, dans ma pensée, la monarchie nationale, avec ses prérogatives successorales et autres, n'a rien d'incompatible avec la conception d'un gouvernement démocratique. Et je suis allé constater les résultats qu'on se

disait palpables des nouvelles réformes de la Cour, parce que ces réalisations ne devaient changer en rien ma manière de voir sur l'organisation d'une véritable administration franco-indigène, qui pourrait être décentralisée pour répondre à des besoins locaux divers, mais rester une dans son principe fondamental.

C'est le confrère Pham-Qaynh, l'ancien compagnon de voyage en France de 1922, qui m'a reçu, en ami, à son domicile particulier, et de là m'a conduit d'abord à son ministère de l'Education Nationale, là même où j'ai connu le ministère de l'Instruction publique en 1912, avec S.E. Cao-xuan-Duc; puis au ministère de l'Intérieur, présidé par mon vieil ami S.E. Thai-van-Toan, et enfin au ministère des Finances présidé par S.E. Ho-dac-Khai.

N'ayant que peu de temps disponible avant l'heure fixée pour l'audience de S.M., je n'ai

II
TRIỀU ĐÌNH MỚI

Tôi đã biết trước tôi đi xem gì ở Huế khi tôi quyết định đi Huế. Cũng vì vậy tôi đã làm yên lòng bằng hai chữ sự lo ngại của những bạn bè của tờ báo này, họ thấy ở chuyến đi này một sự chuyển hướng theo tinh thần về những lập trường của tôi về mặt nguyên lý của tiến bộ chính trị thật sự, nguyên lý này theo chúng tôi là từng bước tiến lên một cách thẳng thắn, không phải là để tới một chế độ trực trị, danh từ mà tôi không bao giờ sử dụng, nhưng là để tiến tới một chính phủ Pháp-Nam, theo đúng công thức hiến pháp phải tìm ra được và xuất phát từ những quyền tự do và những bảo đảm để đạt được.

Tôi đã đến yết kiến và chào mừng một cách kính cẩn nhà vua, vì rằng trong ý nghĩ của tôi, chế độ đế chế quốc gia, với những quyền thừa kế của nó và những quyền khác, không có gì là chống đối với quan niệm của một chính phủ dân chủ. Và tôi đã đi để xem xét những kết quả mà người ta bảo là hiển nhiên về những cải cách mới của Triều đình, vì rằng những sự thực hiện được không có thể làm thay đổi bất cứ một điều gì trong cách nhìn của tôi về tổ chức một chính phủ thật sự Pháp-Nam, nó sẽ có thể bị đảo lộn để đáp ứng được những nhu cầu khác nhau của địa phương, nhưng vẫn chỉ là một về những nguyên lý cơ bản.

Chính là ông Phạm Quỳnh, người bạn đồng nghiệp cũ của tôi, người bạn đường cũ cùng đi sang Pháp với tôi năm 1922, ông đã tiếp đón tôi như một người bạn, ở tại nhà riêng của ông; và từ đó trước tiên ông đã đưa tôi đến Bộ Giáo dục quốc gia của ông, chính ở nơi này vào năm 1912 tôi đã được đến thăm Bộ Giáo dục nhân dân, với quan lớn Cao Xuân Dục làm Bộ trưởng, sau đó đến Bộ nội vụ, ông bạn già của tôi là quan lớn Thái Văn Toản là Bộ trưởng, và cuối cùng đến thăm Bộ Tài chính, quan lớn Hồ Đắc Khải là Bộ trưởng.

Chỉ có ít thời giờ rồi trước giờ đã được ấn định cho cuộc tiếp kiến của

ta visiter les autres ministères, d'ailleurs en tout semblables au point de vue organisation matérielle, réservant au soir le plaisir de dîner. L.L.E.E. Bui-bang-Doan, ministre de la Justice et Tôn-Bát-Quang, ministre des Rites et des Beaux Arts, dans un dîner tout à fait intime donné par S.E. Thatt-Quynh dans son palais.

La première impression qui se précise ce point pour ne pas tomber dans cette constatation exagérément admirative de certain confrère qui a valu à son auteur la réplique si juste, parue dans ce journal, de S. A. Yaong-tu Dai, aujourd'hui à la tête de la visite des ministères, récemment réorganisés par cette brillante équipe de ministres jeunes, tous imbus des méthodes de travail européennes, tous parlant et écrivant le français, c'est que ce sont là de véritables administrations où l'on travaille à heures fixes, pour le personnel ordinaire s'entend. Car les ministres, eux, n'ont pas d'heures et les conférences, conseils du Co-mat et conseils de ministres les prennent quelquefois le matin jusqu'au-delà de midi et le soir jusqu'à l'heure de dîner.

Les anciens titres du personnel sont conservés, mais les *tham-tri* deviennent des directeurs de bureaux et les *thi-lang* des chefs de services ou de sections; les mandarins de rangs plus modestes, des secrétaires, des comptables, des expéditionnaires, ayant chacun ses attributions et son travail propres.

Le mobilier de bureau est tout moderne. Les principaux services ont leur téléphone. Le courrier de chaque matin est dépouillé par les ministres ou leur secrétaire particulier, réparti avec des annotations aux différentes sections et liquidé selon la méthode européenne. La différence fondamentale avec les anciennes méthodes de travail annamites, c'est que dans celles-ci, chaque document passait par toutes les mains, depuis celles du dernier scribe du 9e degré de 2eme classe, jusqu'au ministre et portait le visa ou la signature de chacun; alors qu'aujourd'hui chaque document est préparé par le seul service qui en est spécialement chargé, ne passe que par les mains qu'il intéresse et est soumis finalement à la signature du ministre. Ce qui supprimait le long et inutile trajet qu'on faisait subir jadis à la moindre affaire. Je tiens à

L'ANNAM NOUVEAU -
RESPECTE L'AUTORITE ETABLIE
DANS LA PERSONNE DE
TOUS SES REPRESENTANTS
MAIS NE CRAINT PERSONNE
ET NE FLATTE PERSONNE

BÁO "L'ANNAM NOUVEAU" TÔN TRỌNG CHÍNH QUYỀN ĐÃ ĐƯỢC LẬP NÊN, TRONG NHÂN CÁCH CỦA TẤT CẢ NHỮNG NGƯỜI ĐẠI DIỆN CỦA NÓ, NHƯNG KHÔNG SỢ AI VÀ KHÔNG NÍNH MỘT NGƯỜI NÀO.

nhà vua, tôi không có thể đến thăm các bộ khác, hơn nữa các bộ đều giống nhau về phương diện tổ chức vật chất, buổi chiều được dành để được đến chào quan lớn Bui Bằng Đoàn, bộ trưởng bộ Tư pháp và quan lớn Tôn Thất Quảng Bộ trưởng Bộ Lễ và Mỹ thuật, trong một buổi tiệc thật là thân mật do quan lớn Phạm Quỳnh tổ chức ở tại lâu đài của ngài.

Cảm tưởng đầu tiên tôi cảm thấy trong cuộc đi thăm các Bộ được tích cực tổ chức lại bởi một tập thể những Bộ trưởng trẻ, tất cả đều tự hào về những phương pháp làm việc của người Âu, tất cả đều nói và viết tiếng Pháp, có nghĩa là chính đây, đích thật là những cơ quan quản lý mà ở đó người ta làm việc theo đúng giờ đã qui định, đối với những nhân viên thông thường là như vậy - Vì rằng đối với các bộ trưởng thì không có giờ giấc, này thì các hội nghị, những hội đồng cơ mật và những hội đồng bộ trưởng, làm cho họ bận rộn có nhiều khi suốt từ sáng sớm cho đến tận quá giữa trưa và cả buổi chiều cho tới giờ ăn cơm tối.

Những chức danh cũ của nhân viên vẫn được giữ nguyên, nhưng những "tham tri" trở thành những chủ nhiệm các phòng, và những "thi lang" trở thành những trưởng ban hoặc trưởng ngành; những quan lại cấp bậc thấp hơn trở thành những thư ký, những kế toán, những nhân viên sao chép, mỗi một người đều có chức trách và việc làm của mình.

Bàn ghế của văn phòng đều là hiện đại. Những văn phòng chính đều có điện thoại. Công văn đến mỗi một buổi sáng được những Bộ trưởng hoặc thư ký riêng của Bộ trưởng mở ra xem, được phân phối đến cho các bộ phận khác nhau có ghi những ý kiến của Bộ trưởng và đều được giải quyết theo cách Âu châu. Sự khác biệt cơ bản so với những phương pháp làm việc cũ của ta là ở chỗ theo cách cũ mỗi một công văn phải chuyển qua tất cả các tay, từ người thư ký cuối cùng, cửu phẩm bậc 2, cho lên đến ông bộ trưởng và được mọi người ghi nhận và ký tên. Đến bây giờ thì mỗi một công văn chỉ có một bộ phận chuyên trách về vấn đề đó mới được mở ra xem và ghi nhận để giải quyết, chỉ qua tay những người có trách nhiệm và cuối cùng được trình lên để lấy chữ ký của Bộ trưởng. Điều đó đã bỏ đi được một con đường dài và vô ích mà trước đây người ta đã bắt bắt cứ một việc nhỏ nhoi nào cũng phải chịu. Tôi cố ý làm rõ điều này, để không bị rơi vào cách nhận xét ca ngợi quá mức của một bạn đồng nghiệp, đã làm cho tác giả của bài báo bị một bài phản đối rất

retraite, un travailleur émérite et un caractère, qui serait peut-être excellente figure dans la nouvelle équipe de réorganisations s'il n'avait pas préféré prendre sa retraite.

C'est là une des réformes matérielles fondamentales dont les résultats sont indéniables pour ce qui concerne la marche du travail et nous pouvons lui rendre le juste hommage qui lui est dû, sans renier pour cela tout ce que nous avons écrit relativement au principe de la réorganisation de la Cour.

— Mais quel travail faites-vous? Nous entendons du travail nouveau, car si c'est pour faire exactement celui qui incombait à vos prédécesseurs, je ne vous renierai pas tout le mérite de votre activité, mais je vous plaindrai de tout mon cœur.

.....
aujourd'hui effectivement un service public ayant ses attributions particulières, son chef indigène, ce qui est très flatteur pour notre petit patriotisme de personnalité. Mais, de deux choses l'une: Ou bien notre nouveau service public ne fait que doubler un service public déjà existant de l'Administration française —, avec en plus un titre pompeux qui jure avec l'insignifiance

de ses pouvoirs et attributions, surtout quand on le met à côté d'une simple direction générale de l'Instruction publique en Indochine, ou seulement de la direction locale de l'Enseignement. Ou bien, il sera un organisme réellement indépendant, pouvant agir selon des conceptions spécifiquement annamites. Et alors, il faudra prévoir des conflits d'idées, ou de simples différences de manières de procéder.

Dans ce cas, serait-ce la pensée annamite, expression de la volonté du Roi ou de la Cour qui triomphera, ou bien serait-ce celle des dirigeants français?

Il y a là évidemment matière à de sérieuses méditations et cela me fait penser, à part moi, que si j'avais la bonne aubaine d'être ministre de l'Education Nationale, comme mon ami Pham-Quynh, j'aurais peut-être tendance à laisser tout ce travail si bien organisé à M. Delétie et je me contenterais de venir — lui exposer de temps à autre les vagues idées générales que j'ai sur l'Education populaire, dont au surplus je le laisserais libre de s'inspirer ou non pour les remaniements des programmes.

đúng đắn, cũng được đăng trên báo này, của quan lớn Vương Tử Đại, bây giờ ngài đã nghỉ hưu, ngài là một người lao động không biết mệt mỏi và có một đức tính, có thể trở thành một nhân vật nổi nhất trong tập thể mới của cải tiến tổ chức, nếu ngài không ưng thuận về nghỉ hưu.

Chính đây là một trong những cải tiến vật chất cơ bản mà những kết quả là không thể nào phủ nhận được đối với vấn đề tiến hành công việc, và chúng tôi có thể ca ngợi một cách đúng đắn, không phải nhận trong việc này tất cả những điều chúng ta đã viết về nguyên tắc tổ chức lại Triều đình.

— Nhưng các ngài đã làm được việc gì? Chúng tôi nói ở đây về công việc mới, vì rằng nếu chỉ là để làm cái công việc, nó đã làm bận rộn những người đã làm trước của các ngài, tôi không phủ nhận tất cả những công lao của những hoạt động của các ngài, nhưng tôi xin thật lòng ái ngại cho các ngài.

.....
ngày nay thực tế một công sở có những chức năng riêng biệt, có người đứng đầu là người bản xứ, điều đó là rất đáng mừng cho lòng yêu nước nhỏ nhoi của chúng ta về nhân cách. Nhưng có hai việc: Một là hoặc giả công sở mới của chúng ta chỉ làm việc dậm chân lên một công sở đã có sẵn của chính phủ Pháp, cộng thêm vào đó lại mang một cái tên rất kêu, nhưng chắc chắn là chẳng có nghĩ lý gì cả về mặt quyền hành và trách nhiệm, nhất là khi người ta đặt nó ở bên cạnh một cơ quan nhỏ như Tổng giám đốc giáo dục Đông dương, hoặc chỉ là một sở giáo dục địa phương. Hoặc là, nó sẽ là một cơ quan độc lập thật sự, có thể hành động theo những quan điểm riêng biệt của một người An nam, và như vậy, người ta sẽ phải thấy được trước có sự va chạm ý kiến, hoặc là đơn giản những sự khác nhau về cách giải quyết công việc. Trong trường hợp này sẽ là những ý kiến của An nam, thể hiện ý nguyện của Đức vua, tức là của Triều đình sẽ thắng hay là ý kiến của những người chỉ huy Pháp sẽ thắng.

Trong vấn đề này, nhất định là một vấn đề phải suy nghĩ kỹ, và điều đó làm cho tôi nảy ra ý nghĩ riêng của mình, là nếu tôi được điểm phúc trở thành Bộ trưởng Bộ giáo dục quốc gia như ông Pham Quỳnh, người bạn của tôi, thì có lẽ tôi sẽ để mặc tất cả cái công việc được tổ chức tốt như thế cho ông Delétie và sẽ chỉ còn có việc thỉnh thoảng đến trình bày với ông những ý kiến tổng hợp chung chung nhất, mà tôi biết về giáo dục phổ thông, trong đó, hơn nữa tôi sẽ để cho ông được tự do để ra hay không để ra những sửa đổi chương trình. Nhờ

vậy mà tôi sẽ không còn phải ngày nào cũng mở một khối lượng công văn đống sộ ra xem và phân phối công việc cho các trưởng ngành, không còn phải đọc lại và sửa chữa một số lượng lớn những báo cáo đánh máy, không còn phải ký nó nữa, không còn phải bận rộn hàng trăm lần một ngày bởi những cú điện thoại, không còn phải trả lời điện thoại, nói tóm lại không còn phải bận về cái công việc vô ích đó nữa, mà tôi thường ái ngại cho ông bạn đồng nghiệp khổ sở của tôi là ông Vĩnh bị bận rộn từ đầu năm cho tới cuối năm. Tôi vẫn sẽ chỉ là một người mơ mộng, và là một người trí thức ngồi ngắm nghĩ và viết những trang sách đẹp, trong sự không cần biết gì và khinh thường sự cố gắng của hoạt động của những người làm văn phòng và những giám đốc các xí nghiệp hiện đại

Nguyễn Văn Vĩnh
 BÁO "L'ANNAM NOUVEAU"
 Số 290 - Ngày 16/11/1933

Je n'apprais pas ainsi à dépouiller tous les jours un courrier volumineux, à répartir du travail aux chefs de sections, à relire et corriger d'innombrables rapports dactylographiés, à les signer, à être dérangés cent fois par jour par des communications téléphoniques, à y répondre, en un mot à tout ce travail insidieux dont je plaignais si souvent mon pauvre confrère Vĩnh d'être accablé d'un bout de l'année à l'autre. Je resterais le rêveur et le lettré qui médite et écrit de belles pages dans l'ignorance et le dédain de la vaine activité des bureaucrates et des chefs d'entreprises modernes.

(... suite) NGUYEN-VAN-VINH

NHÀ 46 PHỐ HÀNG GIẤY HÀ NỘI, NƠI SINH ÔNG NG. V. VĨNH

NHÀ 34 PHỐ HÀNG MÃ MÂY HÀ NỘI, NHÀ Ở CỦA GIA ĐÌNH Ô. NG. V. VĨNH 1907-1921

III

Le cabinet du Roi

S. E. Phạm-Quỳnh n'est que le Directeur du Cabinet de S. M. cumulant les fonctions de Ministre de l'Éducation Nationale, et celui de Secrétaire Rapporteur du Conseil des Ministres, mais son rôle effectif est celui de Premier ministre, Président du Conseil, titre supprimé pour ne pas faire ombre aux anciens. Et c'est cette position qui lui a valu tant de jalousie et de haine. De la part de qui ? De tous ceux qui n'admettent pas qu'on parvienne au faite des honneurs et du pouvoir, même du pouvoir si mince de la Cour, d'un souverain protégé, autrement qu'en passant par le même chemin suivi par les autres.

L'habile diplomate qu'est devenu notre ancien confrère a beau mettre toute son ingéniosité à donner ostensiblement de l'importance à des collègues plus anciens, il est là, malgré tout, le chef, l'âme de la nouvelle Cour, le chef qui s'impose par son rôle de centralisateur et par la compréhension profonde de la haute mission qui lui a été confiée, par la façon impeccable

dont il l'accomplit, et cela ne saurait lui être pardonné par la médiocrité et l'insignifiance. On lui a prêté tant de fautes et de débâcles et il ne se décide qu'à en commettre d'inhérentes à la situation sans précédent de réformateur radical d'institutions antiques.

Médiocrité, insignifiance, puérité ?

Tel est, en effet, l'aspect de la sourde et vague hostilité que M. Phạm-Quỳnh sent au cœur de lui. Il me semble lire, dans sa pensée, ce demi-empire d'une patriotique colère : Que n'ai-je pas devant moi de véritables adversaires, convaincus de quelque chose, et qui le disent avec la même véhémence, deux jours de suite seulement, et qui agissent, qui accusent, qui fassent mon procès ouvertement devant la vindicte publique. Que des opinions se créent et qu'on dise de nous, contre nous, quelque chose de précis. Je vous suis presque reconnaissant de votre opposition à nous, qui au moins s'exprime. Je ne suis, il est vrai,

III

VĂN PHÒNG CỦA NHÀ VUA

Quan lớn Phạm Quỳnh chỉ là giám đốc văn phòng của đức vua, kiêm những chức năng của Bộ trưởng Bộ giáo dục quốc gia và của thư ký báo cáo viên của Hội đồng Bộ trưởng Thứ nhất, chủ tịch Hội đồng bộ trưởng, chức vụ được bãi bỏ để không làm lu mờ những bộ trưởng cũ. Và chính là địa vị này đã làm cho ngài bị bao nhiêu người ghen tỵ và thù ghét. Đó là những ai? Đó là tất cả những người không chịu chấp nhận là người ta có thể leo lên tới đỉnh của những vinh quang và của chính quyền, mặc dù chỉ là một chính quyền mỏng manh của Triều đình của một ông vua được che chở, bằng một cách khác là bằng con đường mà từ trước các ông quan khác đều phải theo.

Nhà ngoại giao khéo léo mà ông bạn đồng nghiệp cũ của chúng ta đã trở thành, đã dành tất cả óc sáng tạo của mình để đề cao tầm quan trọng của những đồng nghiệp đã làm-quan lâu năm nhất, mặc dù thế nào, ở đây ông vẫn là người chỉ huy, là linh hồn của Triều đình mới, là người chỉ huy có uy quyền bởi vai trò của mình là người tập trung và sự hiểu biết sâu sắc về nhiệm vụ cao cả ông đã được giao phó, bởi ông đã thực hiện nhiệm vụ một cách tuyệt đối và điều đó đã làm cho người ta không thể nào tha thứ được cho ông, do lòng đố kỵ tâm thường và vô nghĩa lý. Người ta đã đoán được cho ông là có bao nhiêu tội lỗi và sai lầm và ông tự mình quyết định để mà phạm phải vì tình trạng không có tiền lệ của người đứng ra cải tổ đến tận gốc rễ những tập quán đã có từ cổ xưa.

Tâm thường, vô nghĩa lý, ấu trĩ ?

Là như vậy đó, bộ mặt của sự chống đối âm thầm và mệnh mông, mà ông Phạm Quỳnh cảm thấy lúc nào cũng ám ảnh ở quanh mình. Tôi tưởng như đọc được ở trong ý nghĩ của ông một sự thách thức đậm nét đầy tức giận của lòng yêu nước: Có phải là trước mặt tôi là những kẻ thù thật sự không ? Họ tin tưởng vào một vài cái gì, và họ nói lên với tôi với cùng một lòng căm thù, chỉ trong 2 ngày liền mà thôi, và họ hành động, họ khép tội, họ công khai lên án tôi trước toà án quân chúng. Bao nhiêu là dư luận được bịa đặt ra và người ta nói về chúng tôi, chống lại chúng tôi, một vài điều rất rõ ràng. Tôi gần như biết ơn về sự phản đối của bạn, nó ít ra cũng được nói lên. Đúng như vậy, tôi chỉ là

que le modeste artisan, heureux d'avoir été appelé à réaliser un programme politique que j'avais préconisé, mais un simple artisan. Je ne vous en veux donc pas de vous attaquer à ce programme, de le critiquer, de le discuter. Vos objections m'en font voir les points faibles et je vous engage à les continuer.

Tant de liberté me confond et me met à l'aise à la fois. J'en profite.

Mais revenons à l'organisation du Cabinet de S. M. dont M. Phạm Quỳnh assume la direction avec une compétence consommée. Il déploie dans cette tâche de directeur une activité qui apporte sa vie de lettre et de rêveur au changement qui l'amuse selon ses propres termes.

Quand j'étais parmi mes livres, dans mon tranquille petit cabinet de la rue des Chârs je ne pouvais certes pas penser qu'un jour je devais avoir mon auto constamment stationnée devant la porte et courir tant de fois par jour, le serviette sous le bras bourrée de dossiers, entre

mon domicile, mon ministère, le Palais Royal, la Résidence supérieure les services publiques

avec lesquels je suis en relations constantes. C'est tout un emploi du temps avec son horaire précis, inconcevable pour l'homme tranquille que j'étais. Et pourtant je m'y habitue. Il le fallait bien, puisque c'est moi qui l'ai tracé, ce programme de travail, ce plan d'organisation matérielle. A telle heure, le dépouillement du courrier de S. M. et d'ailleurs, la préparation des dos-

siers, l'audience quotidienne pour rendre compte à S. M. des correspondances importantes et pour prendre ses ordres; à telle heure, ma présence indispensable à mon ministère, la distribution du travail au personnel. Telles heures sont fixées pour les réceptions, les conférences, les visites, les rapports.

Les heures de travail et les jours d'audience de S. M. sont réglés aussi méthodiquement. Chaque ministre a son jour d'audience ordinaire, ses heures et le protocole d'après lequel les affaires du département sont présentées au souverain.

ĐẤU TRANH ĐỂ ĐẠT ĐƯỢC MỘT QUI CHẾ HỢP PHÁP, KHÔNG PHẢI LÀ HÀNH ĐỘNG CHỐNG ĐỐI NHÀ CẤM QUYỀN PHÁP. MÀ LÀ TÌM CÁCH CỨNG CỐ VỮNG CHẮC NHỮNG CƠ SỞ CỦA SỰ HỢP TÁC PHÁP - NAM.

Lutter pour obtenir un statut légal, n'est pas faire acte d'hostilité contre l'autorité française. C'est chercher à consolider les bases de la collaboration franco - annamite

một người thợ thủ công bình thường, rất sung sướng đã được mời lên để thực hiện một chương trình chính trị mà tôi đã nghiên cứu ra, nhưng vẫn chỉ là một người thợ công đơn giản. Như vậy tôi không muốn có bạn, không muốn bạn đá kích cái chương trình đó, phê bình nó, thảo luận nó. Những nhận xét của bạn đã làm cho tôi thấy rõ ràng những điểm yếu và tôi đề nghị bạn cứ tiếp tục nhận xét đi.

Biết bao nhiêu là hảo tâm, làm cho tôi nhầm lẫn và đồng thời làm cho tôi thoải mái. Tôi sẽ tận dụng nó.

Nhưng chúng ta hãy trở lại vấn đề tổ chức văn phòng của Đức vua mà ông Phạm Quỳnh làm giám đốc một cách lãnh nghệ đặc biệt; ông đã đem hết sức ra để hoàn thành nhiệm vụ giám đốc này, một hoạt động đã đem lại cho cuộc đời trí thức và người mơ mộng của ông một sự thay đổi làm cho ông vui thú, như câu ông thường nói.

Khi tôi còn quanh quẩn trong đóng sách của tôi, trong căn phòng nhỏ bé và yên tĩnh của tôi ở phố hàng Da, nhất định là tôi chưa thể nào nghĩ được rằng một ngày kia tôi sẽ có ô tô của tôi, thường xuyên đỗ ở trước cửa nhà và đưa tôi chạy đi chạy lại biết bao nhiêu lần trong một ngày, cái cặp sách trong tay chứa đầy hồ sơ đi lại giữa nhà ở của tôi, cơ quan Bộ của tôi, dinh của nhà vua toà công sứ và những công sở khác, tôi luôn luôn phải giao dịch với các cơ quan này. Thật là cả một chương trình sử dụng thời gian, với giờ giấc chính xác, không thích hợp cho một người ưa thích yên tĩnh như tôi. Và mặc dù vậy, rồi tôi cũng quen đi, tôi phải quen đi, vì chính tôi đã vạch ra cái chương trình làm việc đó, cái kế hoạch tổ chức vật chất đó. Vào mấy giờ thì tôi mở công văn của Đức vua và của tôi ra xem, việc chuẩn bị các hồ sơ, việc tiếp kiến hàng ngày để báo cáo lên Đức vua những công văn quan trọng và để lấy chỉ thị của ngài; đến mấy giờ tôi cần thiết phải có mặt ở Bộ của tôi, sự phân công công việc cho các nhân viên. Giờ nào được ấn định để tiếp khách, để họp các hội nghị, để đi thăm, để làm báo cáo.

Những giờ làm việc và những ngày tiếp khách của Đức vua cũng được điều độ một cách theo đúng phương pháp. Mỗi một Bộ trưởng có ngày được tiếp kiến Đức vua theo thường lệ của mình, những giờ của Bộ trưởng và nghi lễ để trình bày các công việc của Bộ lên Đức vua.

L'impression d'ensemble, c'est que le Roi travaille, préside les conseils du Conseil, est tenu au courant de l'activité de tous les ministères. La Cour devient une fourmière où chacun a sa tâche quotidienne. Le Roi gouverne son royaume sous le contrôle de l'Administration du Protectorat. Mais nous entendons qu'il gouverne et que ses ministres soient ses collaborateurs effectifs dans ses actes de gouvernement.

Tel est le principe de la nouvelle organisation. Je n'ai pas la prétention d'avoir vu la Cour à l'œuvre, au cours d'une visite de quelques heures où je n'ai fait que saluer L.L.E.E. et regarder leurs installations. Je ne peux donc ni juger l'efficacité d'une telle organisation, ni apprécier sa répercussion sur la marche des affaires de l'Etat, encore moins me prononcer sur l'opportunité de telles ou telles innovations dans la méthode de travail. Il est évident que les services ainsi agencés apparaissent comme des organismes plus vivants et se justifient par leur activité quotidienne. Ils ont même le mérite de dénouer leur propre humilité quand le personnel se croise les bras tandis que dans l'ancienne organisation

mandarinale, on pouvait paraître très sérieusement occupé tout en n'ayant rien à faire, tant la solennité des gestes, la gravité qu'on mettait à remuer la feuille de papier la plus insignifiante, donnaient aux formalités les plus banales l'aspect de choses dont pouvait dépendre le sort de l'Empire.

Mon opposition de principe reste entière. Car, si tout cela rend effectivement, nous voilà en présence de deux administrations et qui fonctionnent.

Avec l'une, la Française, on discute. Nous pouvons même dire : On s'en sert, car nous sommes tous usagers des services publics, et quand nous n'en sommes pas contents, nous nous plaignons, nous exigeons des réformes par l'organe des assemblées. Avec l'autre, l'Annamite, celle de notre Roi, maître de son Etat, jadis absolu mais placé sous le contrôle divin et qui gouvernait avec le consentement des cœurs, aujourd'hui puissamment protégé par l'Administration française disposant de l'argent et de la force armée, on ne discute pas. On la sert.

Nous donnerons dans un prochain article les diverses impressions que nous avons recueillies dans différents milieux à Hué et dans les provinces de l'Annam.

NGUYỄN VĂN VINH

Cảm tưởng nói chung, có nghĩa là Đức vua làm việc làm Chủ tịch những hội đồng cơ mật, được nghe báo cáo về hoạt động của tất cả các bộ. Triều đình trở thành như một tổ kiến, trong đó mỗi người đều có nhiệm vụ hàng ngày. Đức vua trị vì đất nước của mình dưới sự kiểm tra của Chính phủ bảo hộ. Nhưng chúng ta thấy là Đức vua cai trị và những Bộ trưởng của ngài là những cộng tác viên có hiệu quả bằng những hành động của họ trong chính phủ.

Nguyên lý về tổ chức mới là như vậy đó, tôi không có ý định được xem Triều đình bắt tay vào việc trong một cuộc đi thăm có một vài giờ, tôi chỉ có đủ thời gian để kính chào Đức vua và ngắm nhìn những trang thiết bị. Như vậy tôi không thể nhận xét hiệu quả của một tổ chức lớn như vậy, và cũng không thường thức được thành quả của nó đem lại cho sự tiến triển của các công việc của đất nước, lại càng không có thể tuyên bố về chất lượng đã đem lại của những đổi mới trong phương pháp làm việc. Tất nhiên là những công sở được tổ chức lại thể hiện ra như một bộ máy sống động hơn và được xác nhận bằng sự hoạt động hàng ngày của nó. Những cơ quan này còn có công phát giác ra những vô tích sự của bản thân nó, khi mà các nhân viên ngồi khoanh tay, ngược lại với tổ chức quan lại cũ, người ta có thể tỏ ra rất nghiêm chỉnh bận việc, trong khi chẳng có công việc gì mà làm, những cử chỉ long trọng bao nhiêu, sự nghiêm trang mà người ta dùng để mở một trang giấy loại vô nghĩa lý nhất đã dẫn tới những vô tích sự khôi hài nhất, đó là tình trạng các công việc mà số phận của Vương quốc phụ thuộc vào đó.

Sự phản đối của tôi về mặt nguyên tắc vẫn còn nguyên vẹn. Vì rằng nếu tất cả các công việc đó làm cho công việc của Triều đình trở nên có hiệu quả, thì chúng ta có ở trước mặt hai Chính phủ cùng song song hoạt động.

Với một bên là Chính phủ Pháp, người ta tranh luận. Chúng ta có thể nói được là: người ta sử dụng nó, vì rằng tất cả chúng ta đều là những người dùng đến những cơ quan nhà nước, và khi nào chúng ta không bằng lòng nó, thì chúng ta kêu lên, và chúng ta đòi hỏi phải có những cải tiến. Thông qua cơ quan của các nghị viện. Với một bên khác là chính quyền An nam, chính quyền của Đức vua của chúng ta, là chủ của đất nước mình, trước kia là tuyệt đối, nhưng được đặt dưới sự kiểm tra của thần thánh và chính phủ cai trị với sự được lòng của tất cả mọi người, ngày nay được che trở một cách mạnh bạo của

chính phủ Pháp, họ nắm tiền tài và quân đội, người ta không tranh luận nữa. Người ta sử dụng nó.

Chúng tôi sẽ viết trong một bài báo sau những cảm tưởng khác nhau mà chúng tôi đã thu lượm được ở trong những giới khác nhau ở Huế và ở các tỉnh ở Trung kỳ.

Nguyễn Văn Vĩnh

BÁO "L'ANNAM NOUVEAU"
Số 291 - Ngày 19/11/1933

IV

L'Opinion en Annam

J'ai tenu à vérifier le bien fondé de cette constatation optimiste de S. E. Pham Quỳnh, à savoir que la politique de réforme dont il est le réalisateur, ne rencontre en fait d'opposition que celle toute puérile des jaloux, des envieux, des anciens bénéficiaires du désordre de la non-organisation. Eh bien! je crois lui être utile en définissant autrement que par des termes commodes, cet esprit d'hostilité qui effectivement ne se manifeste et ne peut se manifester au grand jour dans ce pays d'Annam où l'autorité est toute puissante et ne tolère pas la libre expression des opinions défavorables à la Cour ou à l'Administration française.

La Presse indigène censurée, en Annam comme au Tonkin, se contente d'enregistrer sans commentaire les grands actes du Pouvoir, et quelquefois très timidement, de présenter des doléances du Peuple dépourvues de toute considération politique, de toute appréciation désobligeante, et à plus fortes raisons,

de toute attaque contre les institutions établies et contre ceux qui les représentent.

Les adversaires du Régime n'ont donc que la ressource de prendre des attitudes, passivement mais nettement hostiles, que certains ont le courage d'afficher.

Dès lors, il ne faut pas se comporter avec ces adversaires, comme on le ferait en pays libre, où chacun dit carrément sa façon de penser et défend ses idées. Si l'on n'est pas assez libéral pour accepter la discussion, ou seulement la manifestation au grand jour des idées adverses, la plus élémentaire prudence commande de connaître l'existence de l'opposition, de la définir soimême avec précision, puisqu'elle ne veut pas ou ne peut pas se définir elle-même... ne serait-ce que pour la combattre et la juguler.

Un pouvoir ne peut pas impunément se renfermer dans l'ignorance volontaire de ses adversaires cachés, dans la méconnaissance de leurs forces et de leur

IV
DU LUẬN Ở TRUNG KỲ

Tôi định phải kiểm tra lại cơ sở vững chắc của sự nhận xét lạc quan của quan lớn Phạm Quỳnh như chúng ta đã biết là đường lối chính trị của cuộc cải tổ mà ngài là người thực hiện, chỉ gặp phải sự phản đối trong thực tế của những người rất ngay thơ ghen tỵ và kèn cựa địa vị, những người trước đây được hưởng do tình hình hỗn loạn vô tổ chức. Nếu như vậy, tôi nghĩ rằng sẽ giúp ích được ngài bằng cách định nghĩa khác đi với những cách nói thuận lợi, cái tinh thần chống đối đó trong thực tế không tự thể hiện ra, và không thể biểu lộ ra giữa ban ngày ở xứ Trung kỳ này, trong Trung kỳ nhà chức trách có đủ các quyền hành và không dung túng những cách nói tự do của những dư luận không tán thành Triều đình hay Chính phủ Pháp.

Báo chí bản xứ bị kiểm duyệt, ở trong Trung kỳ cũng giống như ở ngoài Bắc kỳ, chỉ còn có quyền ghi nhận, không bình luận về những chủ trương lớn của Chính quyền, và một vài khi phải rất rụt rè để trình bày những kêu ca của dân chúng, bị tước bỏ tất cả những quyền lợi chính trị, bị cấm tất cả những nhận xét thiếu thận trọng, và còn hơn nữa bị cấm tất cả những phản đối chống lại những cơ quan được lập nên và chống lại những người đại diện cho nó.

Những kẻ thù của chế độ như vậy chỉ còn có một cách để tỏ ra thái độ của mình, bằng cách tiêu cực nhưng chống đối rõ ràng, chỉ một số có can đảm lắm mới dám bày tỏ ra.

Như vậy, ở đây không nên đối phó với những kẻ thù, như người ta thường làm ở các nước tự do, ở đó mỗi người được nói thẳng ra cách suy nghĩ của mình, và được bảo vệ những ý kiến của mình. Nếu người ta không có đủ quyền tự do để chấp nhận sự tranh luận, hoặc chỉ là phát biểu công khai giữa ban ngày những ý kiến thù địch, thì sự thận trọng sơ đẳng nhất bảo cho người ta biết rằng có sự phản đối, phải tự mình xác định nó một cách chính xác, vì rằng nó không muốn hoặc là không thể tự bản thân mình xác định được... Dù chỉ là để đánh bại nó và để xích nó lại.

Một chính quyền không thể nào tự bịt mắt mình, trong sự tự nguyện không biết gì về những kẻ thù giấu kín của mình, trong sự chẳng biết gì về lực

action. Il ne faut pas essayer de gouverner, ou seulement de régner, avec la seule opinion des gouvernants français qu'on chercherait à se rendre favorables en leur laissant ignorer l'opinion annamite, en la dénaturant à leurs yeux, en la leur faisant apparaître comme puérile et uniquement fondée sur la jalousie et la haine.

Ceci dit, je vais passer en revue les quelques éléments hostiles à la nouvelle Cour, sans citer de noms bien entendu, car ce serait donner à mon enquête un caractère odieux. Et pour ne pas faire de classement artificiel, prenons les exemples comme ils viennent et reproduisons les propos les plus significatifs.

Un fait m'a frappé entre beaucoup d'autres. Suivant que mes déclarations préalables au voyage que j'ai entrepris, ont été interprétées comme hostiles ou favorables à la cour réformée, par les milieux où je me suis fait introduire, l'accueil a été sympathique ou réservé. Un ami commun à M. Pham-Quynh et à moi, n'a pas hésité à déclarer ce qu'il en avait fait à la place du directeur de la revue Nam-Phong si le gouvernement français l'avait honoré de son choix pour mettre

en pratique la politique de réforme en vue du retour au principe des traités. Et ce qu'il eût fait, se trouve être assez opposé à ce qu'a fait M. Pham-Quynh.

— Je serais resté dans la coulisse et j'aurais certainement réalisé quelque chose. Mon ami Quynh qui eût été un excellent souffleur, a préféré jouer lui-même le premier rôle. L'histoire dira si c'est là du courage ou de la maladresse.

Un juge provincial qui a fait ses études de Droit m'a déclaré qu'il est partisan convaincu de la réforme, parce que la justice indigène réorganisée selon le plan nouveau, seul le mettra à même de donner son plein rendement dans l'exercice de ses fonctions de magistrat, mais il ne compte pas s'y résigner à regarder comme son chef M. Quynh que sa raison lui fait

préferer pourtant à M. Bai qu'il craignait et détestait à la fois. Un autre jeune me dit: Après tout, le Cabinet Ministériel devient simplement un organisme de centralisation. Les personnalités qui en font partie et qui se renouvellent importent peu. Cela est dit de façon à faire comprendre qu'il ne veut même pas les connaître. C'est là un signe des temps.

l'œuvre của họ và về hành động của họ. Không nên thử cai trị, hoặc là chỉ thử trị vì, chỉ riêng theo dư luận của những người cai trị Pháp, người ta sẽ tìm cách làm cho nó trở thành thuận lợi, bằng cách để cho họ không biết gì về dư luận An nam, làm cho họ nhìn sai lệch đi bằng cách làm cho nó trở nên ngay thơ và xuất phát từ lòng ghen tỵ và lòng thù hận.

Nói điều đó rồi, tôi sẽ đi qua một vài phần tử chống đối lại Triều đình mới, nhất định là tôi sẽ không nói rõ họ và tên, vì như thế sẽ làm cho bài phóng sự của tôi có một tính chất ghê tởm. Và để không phải xếp loại một cách giả tạo, chúng ta sẽ lấy những ví dụ như nó đã đến và sao chép lại những dư luận có ý nghĩa nhất.

Một việc buộc tôi phải lưu ý hơn nhiều việc khác. Ở trong những xã hội tôi đến thăm, người ta đã thể hiện ra là chống đối hoặc ủng hộ Triều đình mới được cải tổ, bằng sự tiếp đón tôi niềm nở hay là kín đáo. Một người bạn chung của ông Phạm Quỳnh và của tôi, không ngần ngại gì đã tuyên bố rằng: Nếu tôi ở địa vị ông chủ nhiệm tạp chí Nam Phong, nếu Chính phủ Pháp đem lại vinh dự cho tôi và lựa chọn tôi để thực hiện đường lối chính trị cải tổ lại Triều đình, để trở lại những nguyên tắc của những hiệp định đã ký kết. Thì điều của ông bạn này làm là trái ngược hẳn với những điều ông Phạm Quỳnh đã làm.

— Tôi sẽ đứng ở đằng sau hậu trường và nhất định tôi sẽ thực hiện được một việc gì. Ông bạn Quỳnh của tôi là một người nhắc vở kịch rất có tài, lại muốn chính bản thân mình đóng vai chính. Lịch sử sau này sẽ nói lên đây là can đảm hay là vụng về.

Một ông thầy kiện ở một tỉnh nhỏ là sinh viên trường đại học luật cũ, tuyên bố với tôi ông là người tích cực ủng hộ cải tổ, vì rằng toà án bản xứ được tổ chức lại theo một kế hoạch mới, đã làm cho ông làm việc được hết năng lực của mình để thực hiện nhiệm vụ của một thầy kiện. Nhưng ông đã tâm sự với tôi là ông không thể nào hạ mình để nhìn ông Phạm Quỳnh như một người đứng đầu của mình, ông vẫn thấy ông Bai là hơn, tuy rằng ông vẫn vừa sợ và vừa khinh bỉ ông Bai. Một người trẻ khác nói với tôi: Nói tóm lại Hội đồng Bộ trưởng đã đơn giản một cơ quan để tập trung các công việc. Những nhân vật ở trong thành phần của Hội đồng sẽ còn thay đổi nhiều nữa. Điều đó chẳng quan trọng gì. Ông nói lên điều đó để làm cho ta hiểu rằng, ông chẳng muốn biết

parce que le prestige des chefs chez nous a toujours été leur prestige personnel.

Quant aux vieux, ils confondent la toute puissance de M. Phạm-Quỳnh avec celle des Autorités du Protectorat et entendent s'y soumettre comme à un pouvoir émanant de l'Autorité française, c'est-à-dire avec toute la souplesse requise devant une autorité dont on ne discute pas les ordres, par nécessité de gagner sa vie et conserver sa situation.

Il y a des vieux mécontents qui trouvent que c'est M. Phạm-Quỳnh qui est le roi véritable et tous ceux qui connaissent notre Histoire savent ce que cela veut dire.

Les membres de la Famille Royale sont généralement d'une prudence excessive. Mais ils avouent leur prudence. Cette prudence va jusqu'à résigner parfois l'insigne honneur que leur fait S. M. de leur offrir l'infiniment. Crainte de faire outrage au Protectorat, de se faire attribuer des influences jugées néfastes.

Quelques-uns se permettent de plaindre S. M. qui pourrait n'avoir aucune apparence d'un prince.

Qui s'ennuie ou qui se plaint de contrariétés quelconques.

La colonie Tonkinoise de Huế observe une neutralité rigou-

reuse et, pour rien au monde, ne veut être l'objet de la méfiance administrative.

Je ne note ici que les généralités et j'ai laissé de côté toutes les critiques personnelles à l'adresse de tels ministres ou de tels

hauts mandarins-chefs de provinces.

Il me reste à dire quelques mots de la Chambre des Représentants du Peuple dont la session a été close la veille de mon arrivée à Huế. En allant à tout hasard à la gare, j'ai donc pu serrer la main à plusieurs de ces messieurs qui prenaient le train pour rejoindre leur province.

Ils m'ont fait part de leurs idées, m'ont mis au courant des incidents qui avaient marqué leurs élections, leur séance d'ouverture et les diverses séances de la session; m'ont expliqué comment M. Hà-Dang a été élu Président de l'Assemblée, m'ont narré la réception royale dont ils avaient été honorés.

(à suivre) NGUYEN-VAN-VINH

RETOUR D'ANNAM

La suite de mon article Retour d'Annam, qui n'a aucun caractère d'actualité, peut sans inconvénient être renvoyée à un prochain numéro.

TỪ TRIỀU ĐÌNH HUẾ TRỞ VỀ

Bài tiếp theo của bài báo "Từ Triều đình Huế trở về" của tôi không còn tính chất thời sự nữa, có thể để lại vài số báo sau đăng cũng không ảnh hưởng gì.

những điều đó để làm gì. Đây chính là dấu hiệu của những thời điểm, vì rằng uy tín của những người đứng đầu của nước ta, bao giờ cũng là uy tín của cá nhân.

Còn những người già, họ nhầm lẫn cái uy quyền của ông Phạm Quỳnh với cái uy quyền của Chính phủ Bảo hộ, và họ hiểu rằng phải phục tùng như một quyền hành của chính phủ Pháp ban ra, có nghĩa là với tất cả sự mềm dẻo mà phục tùng, một chính quyền mà người ta không tranh luận về những mệnh lệnh đã được ban hành ra, họ làm như vậy vì sự cần thiết để kiếm ăn và để giữ được địa vị của mình.

Còn có những người già bất mãn thấy là ông Phạm Quỳnh đã trở thành ông vua thực sự, và tất cả những người nào đã biết lịch sử của chúng ta điều đó có nghĩa là gì.

Những thành phần trong gia đình nhà vua thường giữ ý cẩn thận một cách đặc biệt. Nhưng họ thú thật sự thận trọng của mình. Sự thận trọng này có khi dẫn tới họ phải từ chối huy hiệu danh dự mà đức vua đã ban cho họ một cách thân mật trong gia đình. Họ sợ làm che dấu chính phủ bảo hộ, nhà vua tự gây ảnh hưởng cho mình, xét ra có hại.

Một vài người còn tự cho phép mình nhận xét nhà vua tuy rằng ngài không có một cử chỉ nào để lộ ra ngoài, tỏ ra là một ông Hoàng buồn chán hoặc kêu ca về một việc gì làm trái ý ngài.

Trong khu cư trú của những người Bắc kỳ ở Huế, người ta giữ một thái độ trung lập nghiêm khắc, vì người ta không muốn trở thành những đối tượng bị Chính phủ nghi ngờ.

Tôi chỉ ghi chép ở đây những dư luận chung nhất và tôi để lại một bên tất cả những lời chỉ trích cá nhân nói về những ông bộ trưởng nào đó, hoặc nói về những ông quan to đứng đầu một tỉnh nào đó.

Tôi chỉ còn cần nói thêm một vài lời về Nghị viện đại biểu nhân dân mà khoá họp vừa chấm dứt đúng hôm trước khi tôi vào đến Huế. Tôi đi bất ngờ qua nhà ga, tôi vừa kịp bắt tay một số khá nhiều các ông nghị viện, họ đáp tàu

hoả để trở về tỉnh của mình.

Họ đã nói lên với tôi những ý kiến của họ, và thông tin cho tôi biết những chực chặc trong việc bầu cử của họ, những phiên họp mở đầu và những phiên họp khác nhau của khóa hội đồng. Họ đã giải thích cho tôi về việc ông Hà Đăng được bầu làm chủ tịch Nghị viện, họ đã khoe với tôi về cuộc tiếp kiến của nhà vua mà họ đã được vinh dự tiếp kiến ngài.

(còn nữa)

Nguyễn Văn Vinh

BÁO "L'ANNAM NOUVEAU"

Số 292 - Ngày 23/11/1933

Question de costume

Le Roi doit-il paraître en public en costume d'apparat, du moins dans un costume d'apparat simplifié pour permettre la station debout et la marche, ou plus exactement encore dans un costume annamite de couleur et de coupe un peu plus spéciales pour le distinguer de la foule? Or, bien, doit-il paraître, lui souverain moderne au milieu de la foule tonkinoise déjà si fortement évoquée au point de vue du costume, en costume moderne, c'est-à-dire européen, jaquette, redingote, habit ou veston?

Telle est la question qui m'aurait été posée par quelqu'un qui se souciait de faire à S.M. Bao-Dai un succès au Tonkin. Et, devant cette question formulée avec autant de franchise que de confiance dans mes sentiments toujours déférents envers ceux qui représentent l'autorité, même une autorité toute nominale.

oublié volontiers, du moins pour un moment, que j'étais un adversaire irréductible du régime «des Deux Souverains», pour donner mon opinion la plus sincère sur ce sujet d'apparence si peu important et qui, quand on y réfléchit, pourrait être gros de conséquences.

Le Roi, à mon avis, peut paraître sous n'importe quel costume. Le tout est qu'il soutienne bien le costume qu'il porte. Je ne doute pas que S.M. Bao-Dai, qui est un beau jeune prince, instruit, ayant vécu toute son enfance en Europe, ayant vu la façon dont maints souverains et chefs d'Etat européens se comportent dans les grandes solennités publiques, joue avec la plus grande aisance le rôle de souverain moderne se promenant parmi son peuple. Ses paroles, ses gestes, ses attitudes peuvent impressionner si favorablement la foule que le costume disparaît

V VẤN ĐỀ QUẦN ÁO

Ông vua có phải xuất hiện ra với quần chúng trong bộ lễ phục, ít nhất cũng phải mặc một bộ lễ phục đơn giản hoá để có thể đứng thẳng và đi lại được, hoặc nói đúng hơn nữa trong một bộ quần áo An nam có màu sắc và được cắt may đặc biệt hơn một ít để làm cho nhà vua khác với quần chúng? Hoặc là, nhà vua có nên xuất hiện như một ông vua hiện đại ở giữa quần chúng Bắc kỳ đã tiến hoá mạnh mẽ về phương diện quần áo, mặc quần áo hiện đại, có nghĩa là mặc âu phục đuôi tôm, giắc két, rơ-danh-gót, hoặc vét-tông?

Đây là một vấn đề được đặt ra với tôi của một con người lo lắng làm cho Đức vua Bảo Đại được mọi người hoan nghênh ở Bắc kỳ. Và trước vấn đề này đã được đặt ra một cách rất thẳng thắn và với đầy lòng tin cậy, trong những tình cảm của tôi bao giờ cũng tôn trọng đối với những người là đại diện cho chính quyền, ngay cả với một chính quyền chỉ có danh nghĩa, tôi sẵn sàng quên đi, ít nhất là trong lúc này, là tôi là một kẻ thù không loại trừ được của chế độ "Có hai chính phủ" để góp ý kiến thành thật nhất của tôi vào vấn đề bề ngoài này, chẳng có quan trọng gì, nhưng khi suy nghĩ kỹ càng nó sẽ có thể có ảnh hưởng rất lớn.

Theo ý kiến của tôi nhà vua có thể xuất hiện mặc bất cứ quần áo nào. Tất cả là ngài phải đứng vững được trong bộ quần áo mà ngài mặc. Tôi không nghi ngờ gì là đức vua Bảo Đại, là một hoàng tử đẹp trai, có học, đã sống tất cả thời niên thiếu của ngài ở bên châu Âu, đã được mắt thấy cách cư xử của những vua chúa và nguyên thủ của các nước châu Âu ăn mặc như thế nào trong những ngày đại lễ trước quần chúng, đóng vai trò một cách thoải mái nhất của một ông vua hiện đại đi dạo chơi ở giữa những thân dân của mình. Những lời nói, những cử chỉ, những thái độ của nhà vua có thể làm quần chúng khâm phục một cách thuận lợi, làm cho quần áo biến đi mất để chỉ còn lại có con người. Và như vậy, chính là con người nó tôn cao ông vua lên. Trái lại, lễ phục trở thành không thể thiếu được khi nào ông vua xuất hiện một mình, không còn ai biết được con người thế nào nữa. Vương miện, dáng dấp, những cử chỉ theo lễ nghi, những nụ cười, một vài câu nói theo đúng lễ nghi, có thể học thuộc lòng là đủ rồi.

quel qu'il soit pour ne plus laisser que l'homme. Et alors, c'est l'homme qui relève le Roi. Le costume d'apparat par contre est de rigueur quand c'est le Roi seul qu'on montre, abstraction faite de l'homme qui peut être quelconque. Le port de tête, la démarche, les gestes sacramentiels, les sourires, les quelques mots rituels qui peuvent être appris par cœur suffisent.

S. M. Bao-Dai a tenu à se montrer à nous sous les deux aspects. Et physiquement Elle a été réellement digne de l'admiration des foules. Son auguste physiologie a été détaillée par les connaisseurs qui ont retenu jusqu'à la forme de ses oreilles, de ses lèvres, de son front, de son nez. Nous connaissons de charmantes et honorables jeunes filles qu'on a trouvées littéralement pétrifiées à la tribune du Champ de Courses dans la contemplation de l'illustre visage, dont l'image souriante doit continuer à dominer leurs rêves. La façon dont S. M. a ajusté sa cape à ses fortes épaules, en remontant en voiture, était tout un poème que plus d'une contiennent à chanter.

Pour ses promenades à travers la ville commerçante, S.M. a préféré la tenue européenne qu'Elle porte avec élégance. Cela a évidemment déçu ceux qui étaient venus stationner pendant des heures sur les trottoirs dans le

seul espoir de regarder passer l'idole de leur imagination et qui ont trouvé à sa place tout simplement un Monsieur bien habillé à l'europeenne, si sobre de gestes et de paroles, et faisant parfois ostensiblement l'effort pour dire quand même quelque chose, qui forcément ne pouvait être l'expression de sa pensée.

Il est un trait de la physiologie du Roi qui lui a valu l'estime des éléments gagés aux

idées démocratiques. S.M. est à son aise quand Elle nous parle comme le premier venu parlerait à n'importe qui. Elle oublie vite les usages exclusifs d'un vocabulaire et une syntaxe spéciaux.

Elle vous appelle *ông*, *các ông* et se dit *tôi* comme le plus commun des mortels. Devant la foule admiratrice, Elle s'adonne volontiers à un petit tic pour faire voir que, très-modestement, Elle est timide comme tout le monde devant l'adoration des masses ferventes.

Ce manque de cran évidemment n'a pas satisfait ceux qui venaient d'assister aux séances du Grand Conseil et qui cassent volontiers l'oreille de l'Empereur Roi improviser de longs palabres et les débiter avec la véhémence

fougueuse de M. de Lachevrotière ou avec la voix un peu efféminée mais mordante de M. Nguyễn-phan-Long. Mais cela

Đức Vua Bảo Đại dự định ra mắt chúng ta dưới cả hai hình thức. Và về hình thể, Đức Vua đã thật là xứng đáng cho quần chúng chiêm ngưỡng. Nét mặt cao quý của Ngài đã được những người thành thạo phân tích chi tiết ra, họ còn nhớ cả đến hình dáng của hai cái tai của Ngài, của đôi môi của Ngài, của cái trán của Ngài, của cái cằm của Ngài. Chúng tôi biết có những tiểu thư trẻ, đẹp con nhà danh giá mà người ta gặp đang ngây ngất trên khán đài của sân đua ngựa để ngắm bộ mặt tuyệt vời của Ngài, mà hình ảnh vui cười vẫn còn tiếp tục ám ảnh trong những giấc mơ của các cô. Cái cách mà Đức Vua buộc lại chiếc áo khoác lên trên đôi vai khoẻ khoảnh của Ngài, khi bước lên xe, đã trở thành cả một bài thơ, không thiếu gì các cô vẫn tiếp tục ngắm nga.

Trong các cuộc đi dạo chơi qua các phố phường buôn bán, Đức Vua ăn mặc theo lối Âu, mà Ngài ăn mặc rất lịch sự. Điều đó nhất định đã làm thất vọng những người đã đứng chờ hàng giờ ở trên những vỉa hè, với chỉ một hy vọng được ngắm một thân tượng trong trí tưởng tượng của mình đi qua, và họ chỉ thấy thay vào chỗ ông Vua là một ông bình thường ăn mặc quần áo chỉnh tề theo lối Âu, dáng điệu và lời nói rất bình dân, và cũng có khi cố gắng không dấu diếm nói lên một vài điều, nhất định là không thể nào phản ảnh được ý nghĩ của Ngài.

Một đặc trưng của nét mặt của Đức Vua là nó đã làm cho Ngài được quý mến trong những bộ phận đã tiếp thu được những ý kiến dân chủ. Đức Vua rất thoải mái khi Ngài nói với chúng ta như một người mới đến sẽ nói với bất cứ ai. Ngài quên đi một cách dễ dàng là người ta đã làm ra riêng cho Ngài dùng một từ điển và một văn phạm đặc biệt.

Ngài cũng gọi mọi người là ông, là các ông và tự xưng là tôi như một người dân bình thường nhất. Trước quần chúng ngưỡng mộ Ngài, Ngài sẵn sàng buông thả làm một việc bình thường để tỏ ra là rất khiêm tốn, Ngài cũng e thẹn như tất cả mọi người trước sự tôn sùng của quần chúng ái mộ.

Sự thiếu long trọng đó, nhất định là không làm vừa lòng những người đến dự khoá họp của Đại hội đồng kinh tế - tài chính vì họ mong muốn được nghe vị hoàng đế Đức Vua viết ra một bài phát biểu dài và đọc lên một cách hùng hồn như ông de Lachevrotière, hoặc là đọc với một giọng dịu dàng như một phụ nữ nhưng sâu cay như ông Nguyễn Phan Long. Nhưng điều đó lại làm

contente les conservateurs qui veulent que le Roi fesse une idole et ne parle que par la bouche de ses prêtres. Il est vrai que les idoles restent dans leur temple et ne se promènent pas parmi les profanes non habitués à Lui adresser la parole et même à La regarder. De sorte que les conservateurs n'ont pu être satisfaits d'un côté que pour être mécontents de l'autre.

L'entreprise de S. M. était donc une entreprise fort difficile. Comme souverain moderne, Elle entendait ne pas rester cloîtrée dans son Palais, surtout depuis qu'il n'y a plus de harem, et depuis que le Roi d'Annam catholique est effectivement un roi sans reine. Se produisant en public, et faisant des tournées dans ses Etats, Elle ne pouvait pas ne pas venir, au moins une fois, au Tonkin que la France, Protectrice loyale, déclare toujours partie intégrante de son empire. Ce voyage posait une foule de problèmes épineux qui heureu-

sement n'étaient pas insolubles, tant le peuple tonkinois est peu difficile en matière de symboles. Pourvu que les choses acquises lui restent: Et on lui a promis qu'elles restent. A cette condition essentielle, il a accueilli son Roi en souverain maître de quelques jours, après M. le Gouverneur général, représentant de la République. On lui passe volontiers son oubli des vieux usages, quand il lui arrive d'acclamer le Roi par les mêmes cris qu'on acclame n'importe quel héros, comme il l'a fait à l'entrée du Pont de l'île de Jade, aux cris de: *Bravo! Bravo!*

J'ai tenu à noter tous ces faits, parce qu'ils confirment ce que j'ai pu dire relativement au costume que devait endosser S. M. Bao-Dai.

La tenue d'apparat lui convient quand le Roi seul doit se montrer, mais quand l'Homme relève le Roi, le costume importe peu.

Il y a lieu de mettre au point certaines informations selon lesquelles les membres du bureau de la Chambre des Représentants du peuple, interrogés par le Roi qui les recevait lundi matin au Palais du Gouvernement général, sur ce que la population pouvait avoir à lui demander, auraient répondu que la population ne désirait rien.

La réalité est qu'il avait été convenu que cette visite devait être de pure déférence et qu'aucun discours ne devait être prononcé.

M. Pham Huy Luc, après avoir fait ses compliments de bienvenue au souverain, lui a présenté un à un les membres du Bureau de la Chambre. Après quoi S. M. s'informa du nombre des Représentants qui compose la Chambre. Le renseignement lui fut donné. A ce moment, M. le Résident supérieur Tholance demanda si MM. les Représentants

avaient encore quelque chose à dire à S. M. Sur le silence de ceux-ci, M. le Résident supérieur donna le signal de la retraite.

Il y a donc lieu de démentir la fable selon laquelle le Roi se serait informé des besoins de la population et le Président de la Chambre lui aurait répondu que la population n'avait rien à demander au Roi.

bằng lòng những người bảo thủ, họ muốn là Đức Vua vẫn là một thần tượng và chỉ nói qua cửa miệng của những cận thần của ngài. Thực tế là những thần tượng ở lại trong những cung điện của mình và không đi dạo chơi giữa những người bình thường, họ không có thói quen ngỏ lời nói với ngài và không được cả nhìn ngắm ngài. Như vậy làm cho những người bảo thủ chỉ có thể vừa lòng về một mặt, còn không vừa lòng ở một mặt khác.

Việc làm của Đức Vua như vậy trở thành một việc làm rất khó khăn; vì ngài là một Đức Vua hiện đại. Ngài thấy rằng không thể nào cứ cấm cung ở trong lâu đài của mình nhất là từ khi không còn Cung cấm nữa, và hiện nay Đức Vua An nam chưa có vợ, thực tế là một ông vua không có hoàng hậu. Ngài phải tự mình xuất hiện giữa quần chúng, và làm các cuộc kinh lý ở trong đất nước của mình, tại sao ngài lại không có thể đến thăm Bắc kỳ ít nhất là một lần, nơi mà nước Pháp - người che chở thật lòng của ngài, bao giờ cũng tuyên bố là một bộ phận trong toàn vẹn lãnh thổ của ngài. Cuộc du lịch này đã đặt ra thành một loạt các vấn đề gai góc, may mắn thay không phải là không thể giải quyết được, khi mà nhân dân Bắc kỳ là rất dễ dãi trong việc làm tượng trưng, miễn là những điều họ đã đạt được vẫn còn lại với họ. Và người ta đã hứa với họ là nó vẫn còn. Có được điều kiện chủ yếu đó, họ đã tiếp đón ông Vua của họ như một người chủ đầy quyền hành trong một vài ngày, sau ông Toàn quyền, đại diện của nước Cộng hòa. Người ta sẵn sàng bỏ qua cho họ về sự quên lãng của họ những tục lệ cổ xưa, khi họ đến để hoan nghênh Đức vua bằng cùng một lời hoan hô mà người ta dùng để hoan hô bất cứ một người anh hùng nào. Ví dụ như người ta đã hoan hô Đức vua, khi Ngài bước lên cầu Thê Húc bằng những tiếng: Hoan hô! Hoan hô!!

Tôi cho là phải ghi lại tất cả những sự việc này, vì rằng nó đã xác nhận những điều mà tôi đã có thể nói về quần áo mà Đức Vua Bao Đại sẽ phải mặc.

Lễ phục là phù hợp với Đức vua khi nào ngài một mình xuất hiện giữa quần chúng, nhưng khi nào con người làm tôn Đức Vua lên thì quần áo không còn quan trọng gì nữa.

Nguyễn Văn Vinh
BÁO "L'ANNAM NOUVEAU"
Số 296 - Ngày 7/12/1933

Có một điều phải nói rõ hơn về một số tin tức theo những tin đó thì những nghị viên của Nghị viện đại biểu nhân dân được Nhà Vua hỏi khi ngài tiếp họ, hôm thứ hai vào buổi sáng ở phủ Toàn quyền, về những điều mà nhân dân muốn hỏi Đức Vua, các nghị viên đã trả lời ngài là nhân dân không muốn hỏi gì cả.

Sự thật là người ta đã thoả thuận với nhau từ trước là cuộc tiếp kiến này phải hoàn toàn là lễ nghi nghiêm trang và không có diễn văn nào được đọc.

Ông Phạm Huy Lục, sau khi đã kính cẩn chào mừng Đức Vua, giới thiệu với ngài từng người một những đại biểu của nghị viện. Sau đó đức vua hỏi về số lượng nghị viên hợp thành nghị viện. Ngài đã được trả lời. Đúng lúc đó ông Thống sứ Tholance hỏi các đại biểu có còn điều gì để thưa với đức vua nữa không; Các đại biểu đều im lặng, ông Thống sứ ra hiệu cho mọi người đi về.

Như vậy là có điều cần cải chính lại về điều mà đức vua đã hỏi về những nguyện vọng của dân chúng, và ông Chủ tịch Nghị viện đã trả lời ngài là nhân dân không yêu cầu gì đức vua cả.

Emblème national

Grâce au voyage de S. M. Bao-dai au Tonkin, nous venons de savoir que les Annamites ont un emblème national, qui est un drapeau Rouge bordé de jaune. Nous le tenons des instructions données par les autorités locales aux populations honorées d'un passage du cortège Impérial. Mais ces instructions elles-mêmes sur quoi étaient-elles basées? Nous n'en savons rien (1). Nous notons seulement que ce sont là les couleurs du ruban de l'ordre du Dragon d'Annam, lequel ordre a été créé par le Gouvernement français qui, en choisissant ces couleurs, n'a certainement pas pensé qu'elles devaient devenir

nos couleurs nationales. Le Peuple, ignorant son histoire contemporaine, se demande si le ruban de l'ordre du Dragon d'Annam reproduit les couleurs annamites reconnues à un moment donné, ou bien si ces couleurs arrêtées par le hasard d'un choix, ou à la suite d'un choix arbitraire, — qui, à la rigueur, peut se défendre, — ont tout réellement inspiré à la Cour ou au Gouvernement du Protectorat leur reconnaissance comme couleurs nationales des Annamites. J'ai dit que ce choix peut se défendre, parce que la couleur rouge symbolise le Sud, selon les théories cosmogoniques et astrologiques sino-annamites, ou plus

(1) On vient de nous dire que c'est S. M. Khai-Dinh qui a choisi cet emblème après son voyage au Tonkin.

VI QUỐC KỶ

Nhờ có cuộc đi thăm Bắc kỳ của đức vua Bảo Đại chúng tôi vừa được biết là người An nam đã có một quốc kỳ, nó là một cái cờ có một dải màu đỏ ở giữa, trên và dưới có hai dải viền vàng. Chúng tôi được biết qua những chỉ dẫn do những nhà chức trách địa phương phổ biến cho nhân dân để suy tôn khi đoàn của hoàng đế đi qua. Nhưng bản thân những chỉ dẫn đó, cũng không nói rõ là cờ đó là dựa trên những cơ sở nào? Chúng tôi không được biết gì cả. (1)

Chúng tôi chỉ nhắc lại là chính đây là những màu của cương huân chương "Con rồng An nam", huân chương này đã được chính phủ Pháp sáng tạo ra, trong khi họ lựa chọn những màu này, nhất định là họ không nghĩ đến nó sẽ trở thành những màu cờ của nước chúng ta. Nhân dân không biết lịch sử cận đại của mình, tự hỏi có phải là cương huân chương "con rồng An nam" là được sao chép lại những màu cờ An nam đã được công nhận ở một thời lịch sử nhất định, hoặc là nếu những màu đó đã được quyết định theo sự lựa chọn hú hoạ, hoặc là do một sự lựa chọn độc đoán, — thì theo nguyên tắc có thể tự bảo vệ được, — chỉ rất gần đây thôi, nó đã được gợi ý cho Triều đình hoặc cho chính phủ bảo hộ, để được công nhận làm màu cờ của quốc kỳ An nam.

Tôi nói là sự lựa chọn này có thể tự bảo vệ được, vì rằng màu đỏ tượng trưng cho Nam kỳ, theo những lý luận về vũ trụ học và thiên văn học Trung hoa - An nam hoặc nói đúng hơn là của Trung hoa. Còn về hai dải màu vàng viền ở bên trên và bên dưới, màu vàng tượng trưng cho hoàng đế. Chính là màu của nhà vua, Đức vua được gọi là Hoàng đế, chức danh được đặt ra từ thời Tần Thủy Hoàng đế, được gọi như vậy vì rằng Hoàng đế là tên của ông vua đầu tiên trong lịch sử Trung Hoa. Hơn nữa màu vàng còn nhắc ta màu da của giống da vàng, là giống người của chúng ta, theo cách phân chia cổ điển mà những người Âu Châu đã áp dụng để phân biệt những giống người chủ yếu đã sống ở trên mặt quả đất này.

Là cờ mà chúng ta treo theo chỉ thị của những nhà chức trách để suy tôn

(1) Người ta vừa nói với chúng tôi là chính đức vua Khai Định ngài đã lựa chọn quốc kỳ này sau chuyến đi thăm Bắc Kỳ của ngài.

exactement chinois. Quant aux deux bandes jaunes qui bordent le pavillon en haut et en bas, le jaune symbolise l'empire. C'est la couleur royale, l'emblème de l'empire appelé *Hoàng-de* (Empereur jaune), titre qui remonte à *Tsin-Tsin Hoàng-de* (Sin-Chewang-ti), lequel s'intitula ainsi parce que *Hoàng-de* était le nom du premier empereur historique chinois. Le jaune rappelle, au surplus, la couleur de la race à laquelle nous appartenons, selon la division classique adoptée par les Européens pour distinguer les principales races humaines qui peuplent la surface de la terre.

L'emblème que nous arborons par ordre des autorités en l'honneur de l'Empereur d'Annam, signifierait donc : *Les Jours du Sud*, ou bien *l'Empereur du Sud*. Mais pour qu'il reste un emblème qui dise quelque chose, il a besoin d'avoir été adopté dans de circonstances historiques mémorables, généralement avec une certaine spontanéité par le Peuple, surtout quand il vient supplanter un emblème déjà officiellement reconnu, lequel, au moins, avait une signification plus claire. Le drapeau jaune de l'Empereur d'Annam avec les trois couleurs tranquilles au coin, la monarchie annamite protégée par la République Française.

A notre avis, nous n'en avons pas de plus approprié à la situation pour le moment et nous aimerions le conserver jusqu'à ce que des circonstances historiques réelles dignes de mémoire nous apportent d'autres idées, moins terre-à-terre que la reproduction d'un ruban de médaille.

Certains sont trop portés à croire que l'idée de patrie et de nation peut naître de la simple adoption d'un symbole. Ils oublient que la Chine éternelle n'a jamais eu de pavillon national ni même de vrai nom de nation,

et que les couleurs de ses conquérants n'ont jamais servi à leur dénomination. L'Histoire bien relaté que l'armée triomphante de *Liu-Bang* avait hissé le drapeau rouge des *Hán* à la place de celui des *Triệu*. Mais à part cet exemple d'une couleur distinctive, nous n'avons trouvé aucun autre. Et les nombreuses principautés en guerre à l'époque *Chiên-quoé* se contentaient d'inscrire leur nom en gros caractères sur leurs drapeaux qui étaient de couleurs et de formes quelconques.

C'est en présence des nationalités nombreuses avec lesquelles elle a eu affaire, que la Chine des Empereurs Mandchous a adopté un emblème distinctif où le Dragon et la couleur jaune étaient tout indiqués. La Révolution chinoise, depuis, a renchéri sur cette idée de donner à ce vaste monde une personnalité internationale et divers emblèmes se sont succédés, tous d'un symbolisme arbitraire, laborieusement élaboré, n'ayant pas ce caractère d'inspiration spontanée, ni de consécration par les événements qui fasse d'un choix, fortuit et heureux, un souvenir collectif qui s'impose. Après les cinq races unies (*Ngũ tộc cộng-hòa*) les Chinois ont eu le Ciel bleu, le soleil blanc et la Terre pleine de rouge. (*Thanh thiên, bạch nhật, mầu địa hồng*) autant de sym-

Hoàng đế An Nam, như vậy có nghĩa là: Những người da vàng ở phương Nam, hoặc là Hoàng đế ở phương Nam. Nhưng để có thể giữ nó làm quốc kỳ để nói lên được một điều gì, nó còn cần phải được công nhận trong những trường hợp lịch sử đáng được ghi nhớ, thường là phải được nhân dân mặc nhiên công nhận, nhất là khi mà nó được thay thế cho một quốc kỳ khác đã được chính thức công nhận, ít ra cũng có một ý nghĩa rõ ràng hơn. Lá cờ vàng của Hoàng đế An nam với ở góc có ba màu của quốc kỳ Pháp. Đế chế An nam được nước Cộng hoà Pháp che chở.

Theo ý kiến chúng tôi, với tình hình trong lúc này chúng ta không có một quốc kỳ nào phù hợp hơn thế nữa, và chúng ta muốn giữ nó cho đến khi nào có những trường hợp lịch sử thực sự là xứng đáng để ghi nhớ, đem lại cho chúng ta những ý nghĩa, còn ít vô nghĩa lý hơn là đi sao lại một cái bằng của một tám huân chương.

Một số người lo xa tưởng rằng sự gợi ý về đất nước về tổ quốc có thể nảy sinh ra chỉ do một việc đơn giản là chấp nhận một lá quốc kỳ. Họ quên rằng nước Trung hoa vĩnh cửu đã không bao giờ có quốc kỳ và cũng không bao giờ có có tên thật của đất nước nữa, và những mẫu cờ của những người đi xâm chiếm không bao giờ đi theo với sự trị vì của họ. Lịch sử đã ghi rất rõ là quân đội chiến thắng của Lưu Bang đã kéo cờ đỏ của nhà Hán lên thay thế cho cờ của nhà Triệu. Nhưng ngoài ví dụ đó ra về mẫu cờ, chúng ta không thấy còn một ví dụ nào khác. Và một số rất nhiều những nước nhỏ tham chiến trong thời Chiến quốc, chỉ có ghi tên nước của mình, bằng một chữ lớn trên cờ của họ, còn cờ thì có bất cứ màu gì và bất cứ hình thù nào.

Do có nhiều nước có quan hệ với nước Trung quốc, mà nước Trung quốc của các Hoàng đế Mãn châu đã áp dụng một quốc kỳ khác biệt hẳn, trong đó con Rồng và màu vàng đã được lựa chọn. Cuộc cách mạng Trung hoa, từ đó người ta đã coi trọng ý kiến phải làm cho cái thế giới rộng lớn này có một nhân cách quốc tế và có những quốc huy khác nhau để kế tục tất cả những tượng trưng vô nghĩa lý trước đây, nó được nghiên cứu kỹ càng, không có tính chất gợi ý tự phát, cũng không phải là tạo ra bởi những sự kiện dẫn tới sự lựa chọn bất ngờ và may mắn, một kỷ niệm của tập thể đã quyết định. Có nghĩa là năm nòi giống hợp lại (*Ngũ tộc cộng-hòa*). Những người Trung hoa có trời xanh, mặt trời trắng và Trái đất toàn màu đỏ (*Thanh thiên, bạch nhật, mầu địa hồng*)

boles qui ne parlent qu'à ceux qui les ont imaginés et qui ne vivront pas, comme ne vivront pas tous les partis, de puissance éphémère, qui se supplantent dans le gouvernement d'un trop grand peuple chez qui la division réclame un maître et qui a appris à ne pas en tolérer.

La question de symbole national est déjà si difficile à réaliser pour la Chine maître d'elle-même, c'est-à-dire maître de *perpétuer* pendant longtemps *enco*.

ic dans l'anarchie et la désorganisation, jusqu'au jour où une main de fer, digne d'une mission divine, c'est-à-dire réunissant la valeur à la vertu, selon les principes de gouvernement de Confucius, vienne lui imposer une discipline salutaire. Elle est irréalisable, parce qu'elle ne se pose pas, pour un pays plus heureux d'être sous la domination étrangère que d'être son propre maître par les temps qui courent, comme notre pays d'Annam; chez un peuple trop matériellement malheureux pour ne pas écouter sa raison plutôt que ses sentiments, dans cette situation équivoque mais confortable dans laquelle il vit depuis un demi-siècle.

Dans cette situation, la nation annamite si soumise ne saurait avoir d'autre emblème plus significatif que celui qui lui a été donné par la France depuis 1884, le pavillon jaune du Roi avec les trois couleurs françaises au canton du chef senestre pour parler le langage du blason.

Quant à l'emblème définitif, si nous devons en avoir un jour un, ce n'est pas la volonté des hommes qui pourra le créer, mais il faut l'attendre des événements.

NGUYEN-VAN VINH

tất cả những nượng trung đó chỉ nói lên được với những người đã nghĩ ra nó, và nó không sống được, cũng như tất cả các đảng phái đều không sống được, những thế lực non yếu tự loại bỏ lẫn nhau ở trong chính phủ của một dân tộc to lớn quá, trong đó sự chia rẽ đòi hỏi phải có một người chủ, và người chủ đó phải học được cách không dung tha một ai.

Vấn đề quốc kỳ là một vấn đề rất khó thực hiện, ngay cả đối với nước Trung hoa họ là chủ đất nước của họ, có nghĩa là người chủ vĩnh cửu, trong nhiều năm nữa vẫn còn trong tình trạng vô chính phủ và tổ chức đảo lộn, cho tận tới một ngày có một bàn tay sắt, xứng đáng với một nhiệm vụ thần thánh, có nghĩa là đoàn kết được giá trị vào với đạo đức, theo đúng những nguyên lý để cai trị của Khổng tử, đến để áp đặt cho nó một kỷ luật có hiệu quả. Nó là không thể nào thực hiện được, vì rằng nó không được đặt ra, cho một nước thấy là sung sướng hơn dưới sự đô hộ của nước ngoài, còn hơn là tự mình làm chủ mình, như trong thời gian vừa qua của đất nước An nam của chúng ta; Một dân tộc nghèo khổ quá về vật chất để không thể nào nghe được lẽ phải của mình nữa mà chỉ còn nghe những tình cảm của mình thôi, trong tình trạng trở trêu đó, nhưng thuận lợi cho họ đang sống đã từ một nửa thế kỷ nay.

Trong tình hình như vậy, đất nước An nam rất thuận phục sẽ không còn có quốc kỳ nào có ý nghĩa hơn là quốc kỳ mà nước Pháp đã làm cho họ từ năm 1884, lá cờ vàng của nhà vua với ba màu cờ của nước Pháp ở một góc trên, để nói lên tiếng nói trung tâm của lá cờ.

Còn về quốc kỳ chính thức về sau này nếu chúng ta một ngày kia cần phải có, sẽ không phải là ý muốn của con người mà có thể tạo ra được, mà là phải chờ đợi những sự kiện sẽ tạo ra nó.

Les annamites doivent pouvoir aimer la France tout en travaillant pour la résurrection de la Nation annamite.

Nguyễn Văn Vinh
BÁO "L'ANNAM NOUVEAU"
Số 297 - Ngày 10/12/1933

NGƯỜI AN NAM PHẢI CÓ THỂ ĐƯỢC YÊU NƯỚC PHÁP ĐỒNG THỜI
Vẫn làm việc cho sự khôi phục lại đất nước An Nam

LE DÉPART DU ROI

S. M. Bao-dai est en route pour regagner sa capitale de Hué, après avoir, pendant deux semaines, parcouru dans divers sens notre Tonkin, berceau de la race annamite qui a colonisé le Ciampa en supplantant les Chams et qui peuple aujourd'hui du Nord au Sud le littoral de la Péninsule indochinoise; le Tonkin que la France colonise à son tour sans supplanter personne, en prenant tout simplement le gouvernement et la défense du pays que les maîtres indigènes n'avaient pas su garder pour eux.

En l'accueillant et en le faisant accueillir en souverain par les populations, l'Administration française s'est montrée bon prince, connaissant sa force et les sentiments réels de ses administrés. Au reste, n'était-ce pas un peu à elle-même qu'elle a suscité tous ces hommages enthousiastes de commande, puisque l'Empereur-Roi que nous venons de saluer est de sa création, formé et éduqué en France, étroitement entouré de précepteurs français, de ministres nouveaux à son ergière dévotion, agissant et faisant agir le souverain selon les instructions données par les bureaux du Gouvernement général.

À divers titres, nous avons pris part nous-mêmes à certaines de ces manifestations officielles, où notre curiosité légitime du journaliste le disputait à la sympathie qu'on ne saurait refuser à cette jeune intelligence soumise à l'épreuve la plus extraordinaire qui fût pour un esprit certainement préparé à un rôle

plus net et plus clair. Et ce journal, fondé précisément pour mettre les gouvernants français en garde contre la tendance au machiavélisme politique dans un pays où la franchise et la sincérité seules doivent réussir, ce journal lui-même, disons-nous, a cru ne pas démentir son attitude ni sa doctrine, en s'abstenant, pendant tout le séjour du Roi au Tonkin, de toute critique irrévérencieuse.

Maintenant que cet hôte de marque est parti, nous revoilà en présence des seuls chefs responsables reconnus, nos gouvernants français, auxquels les populations tonkinoises n'ont demandé ni un roi, ni des mandarins d'autre sorte que ceux qui sont en train de disparaître pour faire place à de simples fonctionnaires.

Faisons donc avec eux le bilan de cette grande mise en scène qui, il faut le reconnaître, si elle a coûté quelques frais aux populations villageoises, a fait sortir un peu d'argent des poches et pour les œuvres de bienfaisance et pour de nombreux petits métiers qui avaient perdu l'habitude de pareilles aubaines depuis la crise.

Comme résultats politiques, nous ne voyons pas bien ce que cela a pu donner. Quelques serments protocolaires que seul le peuple a aperçus, tel le logement du Roi dans un hôtel de Haiphong érigé en pied-à-terre impérial, inconspicuellement avec beaucoup de goût et de magnificence, mais qui ne laisse pas d'être des appartements loués alors que le Roi, de par les Rites traditionnels, doit avoir partout sa maison, le veng cong dans les

VUA LÊN ĐƯỜNG TRỞ VỀ HUẾ

Đức vua Bảo đại đã lên đường để trở về thủ đô Huế của ngài, sau khi đã đi thăm trong hai tuần khắp mọi nơi trên đất Bắc kỳ của chúng ta. Bắc kỳ là cái nôi của dân tộc An nam, dân tộc đã chiếm Champa làm thuộc địa và thay thế dân tộc Cham và ngày nay dân tộc ta đã ở khắp từ Bắc tới Nam dọc theo bờ biển của bán đảo Đông dương; Đất Bắc kỳ ngày nay đến lượt nước Pháp lại chiếm làm thuộc địa mà không ai thay thế cả, chỉ có đơn giản bằng cách nắm lấy chính quyền và tổ chức quân đội để bảo vệ đất nước, mà những người bản xứ đã không biết cách giữ gìn cho mình.

Bằng cách tiếp đón vua và làm cho nhân dân tiếp đón vua như một đấng tối cao, chính phủ Pháp đã tỏ ra là một ông Hoàng tốt, biết rõ sức lực của mình và biết rõ những tình cảm thật sự của những người bị cai trị của mình. Nói tóm lại, có phải là họ đã làm cho chính bản thân họ trong sự tạo ra sự đón tiếp nồng nhiệt này hay không, vì rằng Hoàng đế đức vua mà chúng ta vừa đón chào là do họ sáng tạo ra, được đào tạo và giáo dục ở bên Pháp, được vây quanh một cách chặt chẽ bằng những giáo viên Pháp, những bộ trưởng mới hoàn toàn do Pháp đặt lên, hành động và kèm đức vua hành động theo những chỉ thị do các Phòng của Phủ Toàn quyền ban hành ra.

Với những danh nghĩa khác nhau, bản thân chúng tôi cũng đã tham gia vào một số những buổi đón tiếp chính thức này, ở đó tính tò mò là bản tính thiết thân của nhà báo đã tranh luận về tình cảm mà người ta không thể nào từ chối được đối với ông vua trẻ, thông minh đã được đem ra thử thách một cách phi thường nhất, đã được làm với một tinh thần, nhất định là đã được chuẩn bị trước để sẽ đóng một vai trò rõ ràng hơn và sáng sủa hơn. Và tờ báo này rõ ràng là được thành lập ra để cảnh giác những người cai trị Pháp, chống lại xu hướng chính trị không có đạo lý ở trên một đất nước mà ở đó chỉ có sự thăng thân và lòng thành thật mới có thể thành công được. Bản thân tờ báo này như chúng tôi đã nói, tin tưởng là sẽ không phải cải chính về thái độ của mình và cả về đường lối của mình, chúng tôi đã tự kiểm chế, trong tất cả những ngày đức vua đi thăm Bắc kỳ, không có một lời phê phán nào thiếu lễ độ.

Bây giờ vị khách quý đã đi rồi, chúng ta lại chỉ còn có những người đứng đầu có trách nhiệm và được công nhận, những người cai trị Pháp của chúng ta,

chefs-lieux de province et là où il n'en existe pas, le Roi doit loger dans la demeure officielle du plus haut représentant du gouvernement.

Cela ne rappelle-t-il pas cet incident de Dalat qu'on affecte

d'ignorer, mais que les vieux mandarins retiennent? Le Roi logé dans un hôtel pendant que sa propre villa était occupée par la dame d'un haut fonctionnaire qui entendait ne la quitter pour qui que ce fût.

Ce sont, disons-le encore, des riens que notre philosophie encaisse, mais qui nous restent sur le cœur.

À la réception du Gouvernement général, des groupements et corps élus n'avaient pas été placés dans l'ordre voulu et on a eu à enregistrer des querelles de préséance, comme au village. Le barreau s'est abstenu de venir pour protester contre ce détail de protocole qui, en la circonstance, avait son importance, puisque toute cette visite royale n'était qu'une affaire de protocole. La délégation Cochinchinoise au Grand Conseil s'est abstenue pour protester contre le voyage royal lui-même qui, selon elle, était un défi à la situation économique alarmante du pays.

Maintenant, disons deux mots de ce que pensent nos paysans, attirés en foule compacte le long des trajets suivis par le cortège royal. Les uns vous assurent que S.M. est venue au Tonkin solliciter de M. le Gouverneur général la remise des impôts pour l'année prochaine. Les autres vous assurent que c'était pour s'entendre avec les auto-

vê vấn đề này toàn dân Bắc kỳ không đòi hỏi phải có một ông vua cũng không cần những quan lại, chỉ cần những ông quan đang lột xác để trở thành những viên chức đơn giản.

Vậy chúng ta hãy cùng với họ làm thống kê kết quả của cuộc đàn cảnh lớn này, cũng phải công nhận là, nếu việc này đã làm cho nhân dân các làng xã phải tiêu phí một ít tiền, đã làm cho những hội từ thiện, và nhiều những nhà tiểu thủ công phải móc tiền túi của mình ra, họ đã mất cả thói quen phải làm phúc như vậy từ ngày kinh tế khủng hoảng.

Về mặt kết quả chính trị chúng tôi không thấy rõ việc này đã đem lại cái gì. Một vài lần vi phạm nghi lễ mà chỉ có nhân dân mới thấy được, ví dụ như về chỗ ở của nhà vua là ở trong một khách sạn ở Hải phòng, được xây dựng làm vọng cung tạm thời của nhà vua, không chõng cái được là rất đẹp và rất sang trọng, nhưng nó vẫn chỉ là những căn hộ để cho thuê, đáng lẽ ra với đức vua, theo những nghi lễ truyền thống ở đâu cũng phải có nhà của mình, gọi là "vọng cung" ở tất cả các phủ của các tỉnh, và ở nơi nào không có vọng cung thì nhà vua phải ở nhà của người đại diện cấp cao nhất của Triều đình.

Điều này đã làm cho người ta nhớ lại một sự việc đã xảy ra ở Dalat mà người ta có quên đi, nhưng những ông quan già thì cứ nhớ mãi. Đức vua đã phải ở lại trong một khách sạn, trong lúc chính ngôi biệt thự dành riêng cho ngài đã có một bà vợ một công chức cao cấp của Pháp đang nghỉ mát, bà ta không chịu rời ngôi nhà mình đang ở, để nhường nhà cho bất cứ một ai.

Chúng ta vẫn còn nói việc này chẳng là cái gì cả, triết lý của chúng ta chấp nhận, nhưng nó vẫn còn canh cánh trong trái tim ta.

Trong buổi đón tiếp tại Phủ toàn quyền những nhóm các nghị viên của Nghị viện không được sắp xếp theo trật tự mong muốn và người ta ghi nhận được những cái cọ nhau về ngôi thứ, không khác gì trong các việc làng. Toà án tránh mặt không đến để khiếu nại chống cái chi tiết về lễ nghi này, nhưng chính trong trường hợp này lễ nghi có tầm quan trọng của nó, vì rằng cuộc đi thăm của nhà vua này cũng chỉ là một công việc nghi thức. Đoàn đại biểu Nam kỳ trong đại hội đồng kinh tế tài chính đã không đến dự để khiếu nại chống chính cuộc đi thăm này của nhà vua, theo họ thì đây là một cuộc thách thức với

rités françaises pour faire vendre notre pagdy. C'étaient des motifs d'enthousiasme très-légitimes, mais gare aux désillusions! Le Roi y perdrait le peu de prestige qui lui reste dans ce pays tonkinois toujours peu royaliste.

Dans un autre ordre d'idées, le Gouvernement a fait un peu le jeu des adversaires de sa politique indigène, en éloignant le Président de la Chambre des Représentants du Peuple du Conseil Privé où sa place semblait marquée d'avance. En y mettant cinq grands mandarins alors qu'il n'en avait été prévu que quatre sur six, les deux autres membres devant être pris parmi les notables, on a montré que l'un des deux notables avait été en dernière heure rayé de la liste.

On a beau faire, il saute aux yeux que ce notable dégomme était le Président de la Chambre. Et M. Pham Huy Luc apparaît comme la victime de certains ressentiments sur lesquels nous ne voulons pas nous étendre.

Je néglige les maladroites et les inconsequences de certains hauts mandarins tonkinois qui dirigeaient les manifestations dites privées. Car, dans ce grand conflit que nous soulevons et qu'ils ne sont pas à même de comprendre, leur rôle ne compte presque pas. Nous les considérons comme de simples auxiliaires qui ont cette particularité de paraître éminemment souples même quand ils obéissent à contre cœur.

Pham-Quỳnh rira volontiers avec moi quand il saura la traîtrise avec laquelle ils ont commenté ses gestes et ses attitudes, tout en faisant la courbette devant sa toute puissance. Et il conviendra volontiers avec moi

tình hình kinh tế của đất nước đang trong cơn khủng hoảng.

Bây giờ chúng ta hãy nói vài câu về những người nông dân của chúng ta đã nghĩ gì về việc này, họ đã kéo nhau từng đoàn đông đảo tụ tập dọc theo những con đường mà đoàn xe của nhà vua sẽ đi qua. Có những người bảo đảm với chúng ta rằng Đức vua đã ra Bắc kỳ để đề nghị với Toàn quyền giảm thuế cho nông dân vào sang năm. Có những người khác lại khẳng định với chúng ta là ngài ra là để thống nhất với những nhà chức trách Pháp để bán thóc cho chúng ta. Chính đây là những lý do làm cho họ phấn khởi, và rất thiết thân với họ. Nhưng hãy coi chừng về những thất vọng! Đức vua sẽ bị mất một số uy tín mà ngài còn lại ở đất nước Bắc kỳ này, bao giờ cũng rất ít những người thờ vua.

Còn trong một trình tự suy nghĩ khác, Chính phủ đã thử một tí trò chơi với những người đối kháng lại đường lối chính trị bản xứ, bằng cách tách xa ông chủ tịch Nghị viện những đại biểu nhân dân với Hội đồng tư vấn mà ở đó vị trí của ông đã gần như được sắp đặt từ trước. Bằng cách đặt vào đó năm ông quan lớn, trong khi người ta chỉ dự trù có bốn ông được lựa chọn trong số sáu ông, còn hai đại biểu khác phải được lựa chọn trong các nhân sĩ, người ta đã cho biết rằng trong số hai nhân sĩ đến giờ chót đã bị xoá tên trong danh sách.

Người ta đã tìm mọi cách che đi, nhưng nó vẫn đập vào mắt mọi người, là nhân sĩ bị xoá tên đó là ông chủ tịch Nghị viện. Và ông Phạm Huy Lục đã trở thành như một nạn nhân của một số những nghi vấn mà chúng tôi không muốn nói thêm ra ở đây.

Tôi bỏ qua những sự không khéo léo và những khuyết điểm nhỏ của một số quan lại cao cấp ở Bắc kỳ, họ đã chỉ đạo những cuộc biểu tình gọi là của riêng một số người. Vì rằng, trong cuộc âm mưu lớn này mà chúng tôi nêu lên ở đây, vai trò của nó hầu như không đáng kể. Chúng tôi coi họ như những thế lực phụ, họ có đặc điểm là tỏ ra đặc biệt mềm dẻo, ngay cả khi họ tuân lệnh trái với ý muốn của họ.

Ông Phạm Quỳnh sẽ vui lòng cười với tôi khi ông biết rằng, sự hèn hạ của họ tỏ rõ trong những dáng điệu và thái độ của họ, trong lúc đó họ vẫn khom lưng cúi lạy trước đức vua. Và nhất định ông Quỳnh sẽ đồng ý với tôi là

không phải những đức tính như vậy mà người ta có thể thực hiện được, hoặc là một Chính phủ An nam được tổ chức theo tinh thần của các hiệp định, hoặc là bất cứ một Chính phủ nào khác có hình thức hợp hơn trong những hoàn cảnh như hiện nay. Không, có phải không ông? Đứng trước những tình hình mới, phải có những con người mới.

Và trước tiên là phải đào tạo ra những tư cách mới đó là vấn đề chúng ta cần lưu ý.

Nguyễn Văn Vĩnh
BÁO "L'ANNAM NOUVEAU"
Số 298 - Ngày 14/12/1933

que ce n'est pas avec de pareils caractères qu'on arrive à réorganiser, ou son gouvernement, annamite organisé selon l'esprit des traités, ou tout autre gouvernement de forme plus appropriée aux circonstances actuelles. Non, n'est-ce pas? En face de situations nouvelles, il faut des hommes nouveaux.

Et c'est d'abord à la formation de ces mentalités nouvelles que nous devons nous attacher.

NGUYEN-VAN-VINH

NHÂN VIÊN NHÀ IN TRUNG BẮC TÂN VĂN PHỐ HẰNG ĐÔNG HÀ NỘI

ĐÔNG DƯƠNG TẠP CHÍ

Edition spéciale du "L'ANNAM NOUVEAU" pour le Tonkin et l'Annam
志雜洋東
MỖI TUẦN LÈ RA MỘT SỐ. NGÀY THỨ NĂM

GIẤY BÀN TRONG ĐỊA-PHẬN ĐÔNG-DƯƠNG VÀ TRONG CÁC THƯƠNG ĐỊA LÃNG-SÀ
MỘT NĂM. 8 8 00
Sáu tháng 4 00
Mỗi số 0 15
CHÉ-NUÂN : F.-H. SCHNEIDER
BÁO QUÂN TẠI:
Hà-nội, Đường Carreau, số 20
MỘT NĂM, 7/28 20 fr.

PUBLICITÉ
Pour les annonces commerciales, demander le tarif qui sera envoyé par retour du courrier.
Pour les annonces Judiciaires et les annonces Légales, tarif spécial pour les Officiers ministériels.
On traite à forfait.
BỐ-CÁO
Những lời rao về việc buôn bán, nếu gửi thơ đến Bùn-quân thì Bùn-quân sẽ gửi cho một cái bảng để ghi phân minh.
Các lời rao thuộc về việc họ và lời rao theo luật hoặc thi có giá riêng cho các quan chức-vụ.
Số gửi thơ thường ngày.

Cấm ngặt không ai được phép chép các bài trong Báo chương này mà đem vào nhật trình hoặc làm sách

- ### MỤC LỤC
1. - Tin sát cớ.
 2. - Cáo-cáo-tửu. - Đám quân nhà nhân.
 3. - QUAS-tô. - Tô thông-lập, sân quán. Thông-sát về việc ngửa giữ những lễ phồn-vinh loạn-ngộ; Tô Tô thông-lập về việc ra thông-khác và về việc-dạy cho các ông Phạm-ông Phạm và ông Kỳ-rất tình.
 4. - Diệt-bio. - Đại-Pháp - Đông-Dương - Trung-Hoa - Âu-hàn chỉ đàng. - Manille.
 5. - Phước-trải - Tân-nam-từ.
 6. - Việc Trại-phá. - Nguyễn-ông - Đám nhà hai quen-tư bị hai - Các diên-cần - Các lời cũng - Các trường-uy - Hội-dồng Bồ-kinh - Lời gửi khó trình - Các tặng phom - Tân suu-ràng.
 7. - Các cáo. - Bùn-quân.
 8. - CÁCH MẠC ĐÓ.

Xem ở trang 15 có bài cần-cần nói về mục-lịch báo-báo cả những cách mua báo, giá báo, các nơi bán báo, rón cần.

TIN SAU CÙNG

Những tin sau đây-bùn-quân cấp được lúc sắp in, chưa kịp cứu xem thực hư thế nào.

Kỷ hồ thặng-sứng đàng
Quan Nguyễn-Bách, án-sát Lạng-sơn, đã bắt được tên thủ phạm việc trái-phá, mới được kỷ-hồ tuân-phủ.

Bùn-quân có lời kính mừng quan-án, và lại được cảm tình một cách đặc biệt vì ngài lại là người cùng làng với chủ-bút Bùn-quân.

Mưu đồ trở
Trong đám tưng phạm có tên bồi-bán tên "Hà-nội" mới bắt được ở Hải-phòng. Tên ấy vì một điều thum danh một cách lạ mà hóa ra liên can vào việc lợi ác.

Một bữa kia có người trong bọn

khởi loạn đến đưa cho tên ấy một đạo bằng tông-thống-quan Phục-quốc coi đạo Bắc-kỳ. Phong cho chức trước ấy rồi khiến tên bồi-bán mang những thơ tin cho bọn ngự ở tại Hương-cảng, hẹn rằng khi nào thời đến, bấy giờ sẽ giao quân cho mà coi.

Tên ấy hơi có bụng tin danh vọng to ấy cho nên việc gì cũng làm, đến nỗi ngày nay hoá ra một đứa tưng-phạm trọng can trong việc mới rồi.

Tức gì các đồng-bang ta nghe chuyện này mà nên ngắm: người, an-nam vì cái đại, không những là thiệt thân, lại còn dễ một trò cười về sau.

Bây giờ những người thù của Nhà-nước thực là thù củ của dân